

PROJEKT KONSERWATORSKI

**BUDYNEK DAWNEGO DWORKU W GAŁCZEWKU
GM. GOLUB-DOBRZYŃ**

OPRACOWANIE:

mgr Malwina Pasińska

dyplom UMK nr 1400/146352/2011

dyplom UMK nr 1400/172512/2014

TORUŃ 2023 r.

KARTA TYTUŁOWA

I. IDENTYFIKACJA OBIEKTU

Rodzaj obiektu: budynek dawnego dworu

Lokalizacja: Gałczewko, gm. Golub-Dobrzyń, pow. Golub-Dobrzyń, woj. kujawko-pomorskie

dz. nr 161/3, jed.ewid.040503_2, obr. 0004 Gałczewko

Adres obiektu: Gałczewko 1, 87-400 Gałczewko

Rejestr zabytków: park dworski z XVIII/XIX w., nr rej.: A/620 z 8.10.1984

Czas powstania: korpus murowany -koniec XIX w.; weranda oraz schody i balustrada przed portalem - pocz. XX w.

Autor: nieznany

Właściciel obiektu: Gmina Golub-Dobrzyń

Użytkownik obiektu: mieszkańcy mieszkań komunalnych

II. DANE DOTYCZĄCE DOKUMENTACJI

Inwestor: Urząd Gminy Golub-Dobrzyń, ul. Plac 1000-lecia 25, 87-400 Golub-Dobrzyń

Autor opracowania:

mgr Malwina Pasińska

– konserwator zabytkoznawca, magister ochrony dóbr kultury w zakresie

konserwatorstwa-dyplom UMK nr 1400/146352/2011,

-dyplomowany konserwator, magister sztuki w zakresie konserwacji rzeźby kamiennej i

detali architektonicznych-dyplom UMK nr 1400/172512/2014.

Liczba stron: 92 str.

Miejsce i czas powstania opracowania: Toruń, luty-marzec 2023 r.

Spis treści:

1.	Lokalizacja obiektu	3
2.	Zagadnienia historyczne	3
3.	Opis formalny	11
4.	Stan zachowania i przyczyny zniszczeń	24
5.	Badania konserwatorskie kolorystyki	56
6.	Cel prac i ogólne wytyczne konserwatorskie	79
7.	Program prac konserwatorskich	81

1. LOKALIZACJA OBIEKTU

Budynek dawnego dworku znajduje się w miejscowości Gałczewko, gm. Golub-Dobrzyń, woj. Kujawsko-pomorskie w odległości 7 km na północny-wschód od miejscowości Golub-Dobrzyń i 3 km w odległości od trasy Kowalewo-Brodnica. Budynek wzniesiony jest na terenie zabytkowego parku o pow. 4,4 ha z przełomu XVIII i XIX w. Budynek usytuowany jest na kwadratowej działce nr 161/3 obr. 0004 Gałczewko, która jest wycinkiem historycznego parku. Frontem budynek skierowany jest w stronę północno-wschodnią, gdzie poprowadzona jest droga dojazdowa do posiadłości. Na tyłach budynku znajduje się ogród, dalej od strony południowej znajdują się niewielkie 3 zbiorniki wodne (stawy) i park o gęstym drzewostanie. Na sąsiednich działkach znajdują się zabudowania dawnego folwarku, po stronie północno-zachodniej świnia, obora, rządówka z bramą wjazdową, po stronie wschodniej budynki czworaków.

Lokalizacja budynku dawnego dworku w miejscowości Gałczewko, gm. Golub-Dobrzyń.

2. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE

Najwcześniejsze dane dotyczące miejscowości Gałczewko pojawiają się w 1432 r., kiedy to Wielki Mistrz Krzyżacki Paweł Rusdorf nadał Algerowi z Górali 10 łanów w

Gałczewku¹. W 1450 r. właścicielem Gałczewka był Reiger. Następnymi właścicielami kolejno byli:

-1456-1538 r.- Gałczewscy, herbu Jezierza;

-1713 r.- Dziewanowski;

-1748 r.- Wagner (obszar majątku wynosił 1,748 mórg);

-1787 r.- Ignacy Piwnicki, herbu Lubicz i Konstancja z Łaszewskich;

-1796 r.- Johann von Blumberg, Właściciel wsi, folwarkui sąsiedniego Lisewa²;

-1802 r.- Xavier von Nostiwitz-Jackowski, herbu Ryś lub Lampart;

-1806 r.- Józef Zakrzewski;

-1815 r.- Sabina von Lehwald-Jezierska. Folwark w Gałczewku w tym czasie nazywany był „Boże Pole” (informacja za H. Plehnem), wcześniej nazywano go prawdopodobnie „Złotym Polem” (informacja za M. Bär). W 1827 r. przeprowadzono w Gałczewku uwłaszczenie, na co wskazuje sporządzona mapa katastralna podczas regulacja stosunków własnościowych i rolnych³.

-1840 r. Karolina Wolska, kupuje za 37 150 talarów;

-1846 r.- Johann Friedrich Schmelzer, kupuje za 38 900 talarów. W tym czasie majątek Gałczewko miał powierzchnię 75 morgów chełmińskich (167 morgów magdeburskich). Po ponad 20 latach, w 1886 r. majątek Schmelzerów wynosił już 1748,13 morgów magdeburskich (z 17 budynkami). Do majątku w tym czasie należało „Boże Pole” z 4 budynkami (w tym 2 budynki mieszkalne) i 12 mieszkańcami.

W 1873 r. dobra Gałczewko przejął po swoim ojcu Carl Schmelzer wraz z żoną Marią z domu Kaufmann⁴. W 1880 r. obwód dworski Gałczewsko, w posiadaniu C. Schmelzera, rozrósł się do 478,77 ha, w tym 400,77 ha stanowiły grunty orne, 10,96 ha łąki, 56,96 ha pastwiska, 8,59 ha nieużytki, 1,35 ha zbiorniki wodne, a czysty dochód z majątku wynosił 5406 marek. W tym czasie majątek specjalizował się w hodowli bydła holenderskiego oraz owiec strzyżonych. W 1895 r. w obwodzie dworskim mieszkało 232 mieszkańców.

¹ Narodowy Instytut Dziedzictwa, „Ewidencja parkowa w Gałczewku. Katalog parków woj. Toruńskiego, gm. Golub-Dobrzyń”, oprac. G. Oleksiejuk, 1982, s. 1.

² Ryszard Kowalski, *Gmina Golub-Dobrzyń. Historia, zabytki, krajobraz*, Golub-Dobrzyń 2010 r, s. 60.

³ Ibidem.

⁴ R. Kowalski, op.cit., s. 65.

Na fali zmiany polskich nazw miejscowych obwód dworski otrzymał nową nazwę Galsburg, nawiązującą do nazwy z okresu krzyżackiego. W tym samym czasie przez posiadłość Schmelzerów przeprowadzono linię kolejową wraz ze stacją kolejową i placówką pocztową. Od 1900 r. dobra Galsburg stopniowo malały, w 1921 r. spis powszechny podaje, że w skład majątku wchodziły: folwark, stacja kolejowa, 8 budynków mieszkalnych, 171 mieszkańców⁵.

Zespół w czasach swej świetności, gdy jego właścicielem był Carl Schmelzer (XIX/XX w.), składał się z trzech zasadniczych części:

- murowanego dworu i przyległego do dworu parku od strony południowej i zachodniej wraz z 3 stawami i 2 sadami;
- zabudowań folwarczno-inwentarsko-gospodarczych po stronie północno-zachodniej (świniarnia, obora, stajnia, owczarnia, stodoła drewniana, stodoła gliniana, rządcówka z murowanym wjazdem) przyległych wokół centralnego podwórka, stanowiących zamkniętą, wydzieloną część założenia;
- zabudowań mieszkalnych dla służby dworskiej i czeladzi pracującej na roli folwarku wraz z kuźnią po przeciwległej stronie drogi dojazdowej do szosy Gałczewko-Lipnica, tj. czterech czworaków (wzniesione w 1891-1897 r.).

Jedynym źródłem, mówiącym o zabudowaniach historycznych na terenie folwarku w Gałczewku, jest założona w 1910 r. księga budowlana obszaru dworskiego Galsburg-Gałczewko. W tym czasie wszystkich zabudowań folwarczno-dworskich było 16, oszacowanych na wartość 1200 marek. Były to kolejno:

- dom mieszkalny właściciela majątku (dwór) z podwórzem i przylegającym doń ogrodem przydomowym;
- świniarnia mająca też pomieszczenia dla kur, z przybudówką służącą właścicielom majątku za kuchnię (dobudowaną w 1911 r.);
- stajnia z remizą na powozy i spichrz;
- obora dla krów;
- szopy na maszyny;

⁵ R. Kowalski, op.cit., s. 65.

- owczarnia służąca również za oborę dla jałówek z wyodrębnionym pomieszczeniem na paszę i pokarm wraz z piwnicą;
- dwie wolnostojące obory, z których jedna służyła również jako obora dla źrebaków;
- budynek mieszkalny inspektora z pomieszczeniem dla kołodzieja;
- drewnutnia służąca za magazyn węgla;
- kuźnia;
- obora na pozyskane zwierzęta (zburzona w 1941 r.);
- budynek dla czeladzi folwarcznej z przybudowaną oborą;
- 4 czworaki- domy mieszkalne każdy dla 4 rodzin (wzniesione w 1891-1897 r.);
- pojedynczy budynek mieszkalny;
- 3 stajnie⁶.

Murowany budynek dworu, znajdujący się w otoczeniu gł. liściastych drzew zabytkowego parku, powstał najpewniej w końcu XIX w., gdy właścicielem majątku była rodzina Schmelzer, w czasie, gdy majątkiem Gałczewko zarządzał Carl Schmelzer-czyli po 1873 r. Murowany dwór powstał w miejscu wcześniejszego budynku dworskiego, drewnianego lub drewnianego o konstrukcji szkieletowej w technice szachulcowej.

Po 1918 r. (koniec zaborów) właściciel majątku, Carl Schmelzer, wyprowadził się do leżącego na terenie Wolnego Miasta Gdańska Sopotu, w którym mieszkał przy ul. Schäferstrasse nr 28. Zmarł tamże 15 marca 1930 r.⁷. Podczas jego nieobecności majątkiem w Gałczewku zarządzał młodszy brat Hermann, który akt własności uzyskał dopiero kilka lat po śmierci brata, 21 VI 1938 r., po ostatecznej regulacji hipoteki⁸. Od 1933 r. obszar dworski Gałczewko wraz z sąsiednią gminą wiejską Gałczewo tworzyło nowo utworzoną gromadę w gm. Podzamek Golubski. Przed samym wybuchem II wojny światowej Gałczewko składało się z folwarku i należącego do niego pół jeziora zwanego Gałczewsko-Lisewskim o powierzchni całkowitej 2,5 ha. Wieś i folwark zamieszkiwało 208 osób (stacja kolejowa-31). Budynków mieszkalnych było 10 (stacja kolejowa-2), przemysłowych 3 (z palonej cegły, kryte dachówką). Obszar ogólny wsi wynosił 399 ha.

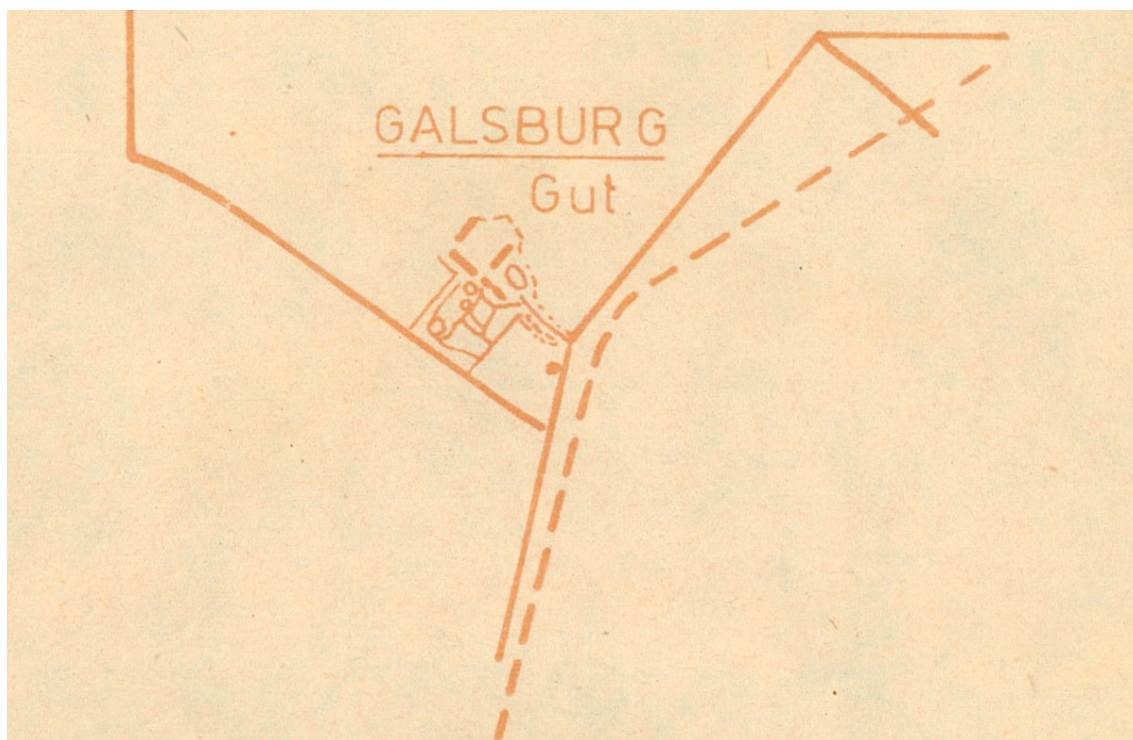
⁶ R. Kowalski, op.cit., s. 68.

⁷ Ibidem, s. 65.

⁸ Ibidem.

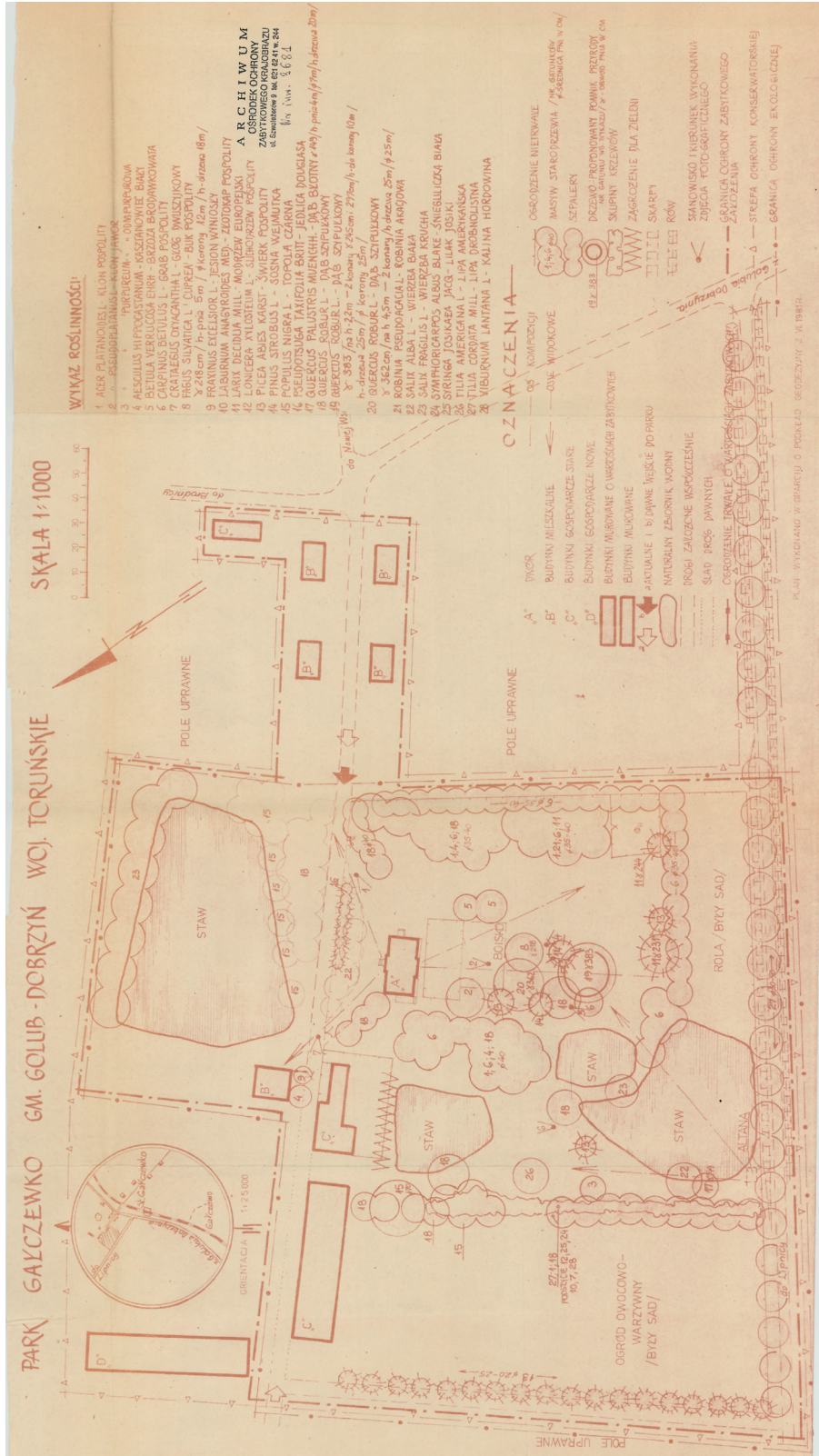
Majątek posiadał folwarczną straż ogniową. W dniu 19 II 1938 r. znaczna część majątku o wielkości 255 ha, przeznaczono do przymusowej parcelacji za odszkodowania w myśl słynnej reformy rolnej z 1925 r. Przed wybuchem wojny rozparcelowano na 25 osad 215 ha ziemi. Właścicielem pozostałej części gruntów wraz z folwarkiem do 1945 r. pozostał Hermann Schmelzer.

Po 1945 r. rozebrano oficynę mieszczącą kuchnię, stanowiącą dobudówkę świniarni. Z zabudowań folwarczno-dworskich zachowały się: budynek dworu, świniarnia (ob. Obora), rządówka, czworaki, brama wjazdowa. Po 1945 r. zabudowania gospodarczo-inwentarskie zostały upaństwowione i zarządzane były do 1991 r. przez PPGR. Budynek dworu po 1945 r. był siedzibą Gromadzkiej Rady Narodowej, mieściła się w nim gromadzka świetlica. Później część budynku dworu zajęła biblioteka publiczna (istniała w tym miejscu z pewnością w okresie 1982-2010 r.), pozostałą część dostosowano jako 3 mieszkania komunalne⁹. Obecnie budynek dworku w całości mieści mieszkania komunalne z 4 odrębnymi wejściami.

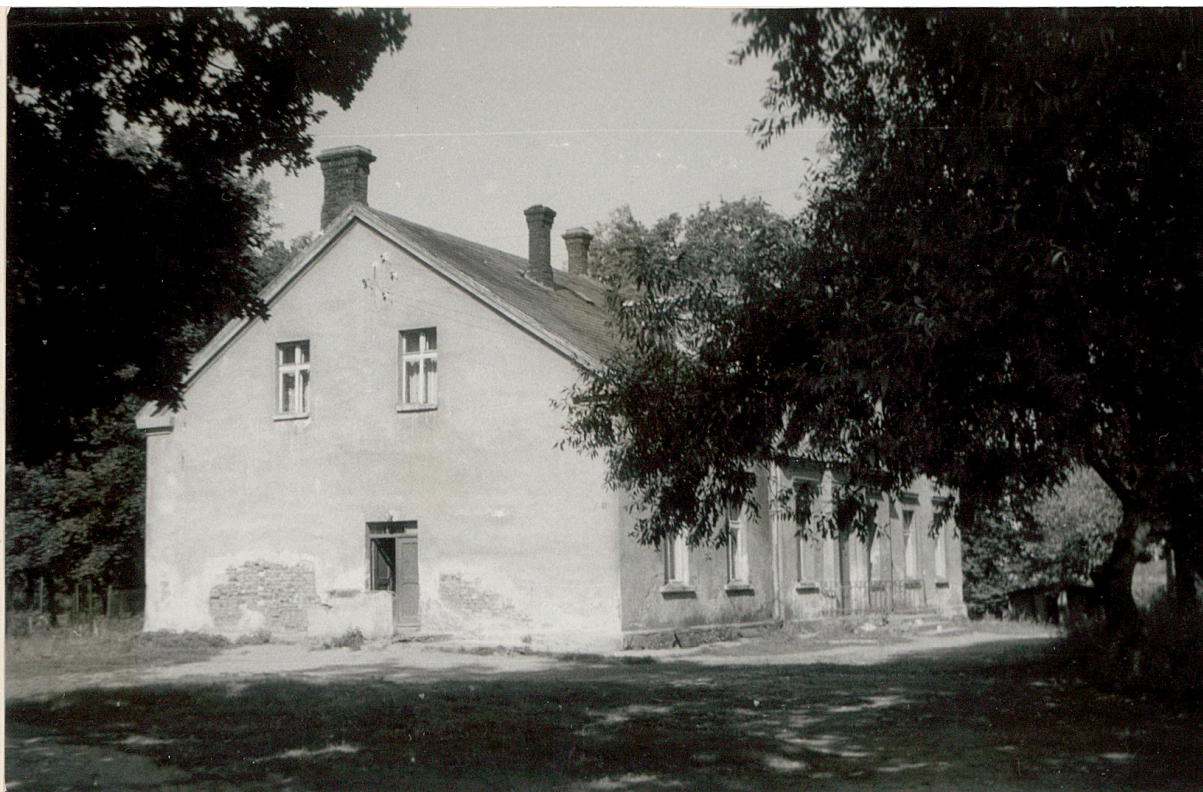

Ryc. 1. Odrys z niemieckiej mapy topograficznej wydanej w 1911 r. Stan z 1909 r.[w:] Narodowy Instytut Dziedzictwa, „Ewidencja parkowa w Gałczewku. Katalog parków woj. Toruńskiego, gm. Golub-Dobrzyń”, oprac. G. Oleksiejuk, 1982.

⁹ NID, op.cit, s.1, por. R. Kowalski, op.cit., s. 68

Ryc. 2. Rysunek parku w Gałczewku wraz z zabudowaniami dworsko-folwarcznymi [w:] Narodowy Instytut Dziedzictwa, „Ewidencja parkowa w Gałczewku. Katalog parków woj. Toruńskiego, gm. Golub-Dobrzyń”, oprac. G. Oleksiejuk, 1982.

Ryc. 3. Dwór w Gałczewku, elewacja wschodnia [w:] Narodowy Instytut Dziedzictwa, „Ewidencja parkowa w Gałczewku. Katalog parków woj. Toruńskiego, gm. Golub-Dobrzyń”, oprac. G. Oleksiejuk, 1982.

Ryc. 4. Dwór w Gałczewku, elewacja południowa [w:] Narodowy Instytut Dziedzictwa, „Ewidencja parkowa w Gałczewku. Katalog parków woj. Toruńskiego, gm. Golub-Dobrzyń”, oprac. G. Oleksiejuk, 1982.

Ryc. 5. Dwór w Gałczewku, elewacja północna [w:] WUOZ w Toruniu, „Karta wojewódzkiej ewidencji zabytków dworu w Gałczewku”, oprac. K. Gruszka, 2009 r.

Ryc. 6. Dwór w Gałczewku, elewacja południowa i zachodnia z werandą [w:] WUOZ w Toruniu, „Karta wojewódzkiej ewidencji zabytków dworu w Gałczewku”, oprac. K. Gruszka, 2009 r.

Ryc. 7. Dwór w Gałczewku, elewacja północna i fragment zachodniej z werandą [w:] R. Kowalski, *Gmina Golub-Dobrzyń. Historia, zabytki, krajobraz*, Golub-Dobrzyń 2010 r., s. 61.

3. OPIS FORMALNY

RZUT

Budynek założony jest na planie prostokąta z pseudoryzalitami na osi środkowej dłuższych boków. Przy krótkim boku od strony północno-zachodniej znajduje się weranda na planie prostokąta. Główne, pierwotne wejście znajduje się w osi środkowej elewacji północno-wschodniej w pseudoryzalicie, wtórne otwory drzwiowe znajdują się w 2. osi od wschodu w elewacji północno-wschodniej, w elewacji szczytowej wschodniej oraz w werandzie północno-zachodniej od strony południowo-zachodniej.

BRYŁA

Bryła budynku jest zwarta. Prostopadłościenny, jednokondygnacyjny korpus kryty jest dachem dwuspadowym. W osi środkowej elewacji północno-wschodniej bryły korpusu widoczny jest pseudoryzalit z facjatą, zamkniętą trójkątnym tympanonem, krytą dachem dwuspadowym. Przy elewacji szczytowej północno-zachodniej widoczna jest mniejsza bryła prostopadłościennej werandy krytej dachem trójspadowym.

MATERIAŁ I KONSTRUKCJA

Budynek dworu murowany w wątku krzyżowym z czerwonej cegły maszynowej na zaprawie wapiennej, posadowiony jest na podmurówce kamiennej. Mury zewnętrzne w całości tynkowane tynkiem wapiennym z odsadzką. Tynkarskie dekoracje zachowane w stylistyce klasycyzującej w formie prostych tynków ciągnionych; gzyms koronny, gzymsy nadokienne, profile płycin, kapiteli i cokołów pilastrów oraz tympanonu w pseudoryzalicy.

Drewniana weranda posadowiona na murowanym z czerwonej cegły, podpiwniczonym tarasie. Drewniane ściany werandy wykonane w konstrukcji szkieletowej. Słupy konstrukcyjne ścian posadowione są bezpośrednio na betonowych cokołach, bez podwaliny, górą wiązane oczepem. Poziomo ściany stężone za pomocą rygli odcinkowych. W dolnym pasie kwatery ścian deskowane, wyżej przeszklone, pod okapem dekorowane ażurowymi drewnianymi płycinami.

Stolarka okienna i drzwiowa zewnętrzna niemal w całości jest wtórna. Okna wszystkich elewacji korpusu są współczesne z PVC, jedynie w elewacji frontowej jedno okno jest drewniane z 2 poły XX w. o konstrukcji skrzynkowej, czteroskrzydłowe, ze stałym ślemieniem.. Kwadratowe, stałe okienka doświetlające poziom strychu są w większości drewniane, prawdopodobnie oryginalne. W werandzie zachowały się oryginalne okna stałe w ścianie północno-zachodniej i częściowo w północno-wschodniej.

Konstrukcja dachu nad gł. korpusem jest drewniana, pokrycie z płaskiej blachy stalowej o łączeniu na rąbek stojący. Kominy murowane z cegły, wtórnie tynkowane. Konstrukcja dachu nad werandą drewniana, kryta papą.

Wszystkie drzwi do budynku są wtórne, drewniane. Drzwi frontowe w ryzalicy z drewna iglastego, dwuskrzydłowe o konstrukcji ramowo-płycinowej, ze stałym ślemieniem i przeszklonym stałym nadświetlem, pochodzące z czasu po 1945 r. Listwa przyrytkowa oraz płyciny dekorowane za pomocą podłużnych nacięć-żłodbkowania, elementy ram skrzydeł drzwiowych są fazowane. Drzwi boczne w elewacji frontowej są drewniane o konstrukcji ramowo-płycinowej, dwuskrzydłowe, ze stałym ślemieniem i przeszklonym nadświetlem, pochodzące z czasu po 1982 r. Nieużywane drzwi w

południowo-zachodniej ścianie werandy dwuskrzydłowe, o konstrukcji ramowo-płycinowej, pochodzące z czasu po 1945 r. Listwa przymykowa dekorowana za pomocą podłużnych nacięć-żłobkowania, elementy ram skrzydeł drzwiowych są fazowane. Pozostałe drzwi są współczesne, drewniane, jednoskrzydłowe, wielopłycinowe z pionowym prześwitem.

Stopnie przed wejściem frontowym, wejściem bocznym i prowadzące do werandy wykonane ze sztucznego kamienia- beton z dodatkiem grubego kruszywa, kamieni i żwiru.

Metalowe barierki schodów przed wejściem frontowym wykonane ze stopu żelaza w technice kowalsko-ślusarskiej. Złożone z pojedynczych pręseł o 12 pionowych prętach z dekoracją wolutową, wzmocnione poziomo zdwojonymi płaskownikami (taśmami ceowymi).

ELEWACJE

Elewacja frontowa, północno-wschodnia, zachowana jest w stylistyce typowej dla architektury czasu, w którym powstał dwór (koniec XIX w.), w stylu neoklasycystycznym, nawiązującym do architektury antyku i renesansu włoskiego. Cechy klasycyzmu przejawiają się szczególnie w wyglądzie pseudoryzalitu oraz w skromnych poziomych podziałach architektonicznych

Elewacja frontowa jest siedmioosiowa, jednokondygnacyjna, z czego 3 środkowe osie stanowi dwukondygnacyjny pseudoryzalit z centralnym wejściem gł. w przyziemiu (fot. 1, 2). W dolnym pasie elewacji widoczny jest niski pas cokołu. Drzwi frontowe dwuskrzydłowe z nadświetlem, wtórne, zachowane w kolorystyce ciemnego brązu (fot. 6). Prostokątny otwór drzwiowy ujęty jest prostym, klasycyzującym portalem, który tworzą pojedyncze pilastry flankujące otwór drzwiowy i proste belkowanie dekorowane profilowaną listwą (fot. 1,3). Wejście poprzedzone jest trzema stopniami ze sztucznego kamienia, ujętymi po bokach metalową barierką. Bariery dekorowane są wolutami, noszą cechy sztuki secesyjnej (pocz. XX w.), malowane współcześnie na kolor zielony (fot. 5). Otwory okienne ryzalitu na poziomie przyziemia posiadają prostokątny wykrój i zwieńczone są profilowanym gzymsem nadokiennym, znajdującym się na poziomie belkowania portalu gł. Wyżej profilowany gzymś kordonowy oddziela poziom przyziemia

od piętra ryzalitu. W trzech osiach piętra ryzalitu widoczne są prostokątne otwory okienne zamknięte od góry łukiem pełnym (fot. 4). Przestrzenie między oknami i narożniki tego poziomu pseudoryzalitu dekorują pojedyncze pilastry, analogiczne do pilastrów w portalu. Trzony pilastrów 1. piętra dekorowane są wklęsłymi prostokątnymi płycinami obramowanymi profilowaną listwą. Dodatkowo tło tynku dekorowane jest poziomą profilowaną listwą, biegnącą przez całą szerokość pseudoryzalitu u podstawy łuków okiennych. Wyżej, pilastry dźwigają proste belkowanie zwieńczone trójkątnym tympanonem, obwiedzionym profilowanym gzymsem. W centrum pola tympanonu widoczny ślad po dekoracji płasko rzeźbiarskiej przypominającej okrągły wieniec (fot. 4).

Pozostałe cztery osie elewacji frontowej wyznaczone są przez prostokątne otwory okienne zwieńczone profilowanym gzymsem nadokiennym, analogicznie jak okna parteru w ryzalicie (oś 1., 6. i 7. Od wschodu) oraz wtórnie wprowadzony otwór drzwiowy w osi 2 (fot. 1, 7). Nad bocznym otworem drzwiowym widoczny jest gzymś nadokienny. Otwór drzwiowy został wprowadzony nie bezpośrednio na osi dawnego otworu okiennego (fot. 7). Do drzwi prowadzą dwa betonowe stopnie. Pod okapem, na osi okien znajdują się niewielkie kwadratowe otwory okienne doświetlające strych, skrajne zachodnie okienko jest zamurwane. Elewacja w całości tynkowana tynkiem gładkim, zwieńczona profilowanym gzymsem koronnym (fot. 1, 2).

Elewacja tylna, południowo-zachodnia, jest siedmioosiowa, jednokondygnacyjna (fot. 8). Osie wyznaczają prostokątne otwory okienne. Podobnie jak w przypadku elewacji frontowej, trzy środkowe osie są nieco wysunięte przed lico, tworząc pseudoryzalit. Okna ryzalitu zwieńczone są profilowanym gzymsem nadokiennym, analogicznym do dekoracji okien frontowych. Pod okapem, na osi okien znajdują się niewielkie kwadratowe otwory okienne doświetlające strych, skrajne okienka i środkowe okienko są zamurwane. Elewacja w całości tynkowana tynkiem gładkim. Elewację wieńczy profilowany gzymś koronny (fot. 8-10).

Elewacja południowo-wschodnia, szczytowa, dwukondygnacyjna (w tym poziom strychu mieszkalnego). W przyziemiu elewacja jednoosiowa, oś wyznacza wtórnie wprowadzony lub wtórnie zwężony otwór drzwiowy, przesunięty w prawo w stosunku do osi środkowej elewacji (fot. 10, 11). Drzwi poprzedzone dwoma stopniami wyłożonymi

glazurą i murowaną, tynkowana balustradą (fot. 12). Wyżej na poziomie szczytu znajdują się w dwóch osiach prostokątne otwory okienne. Elewacja w całości tynkowana tynkiem gładkim. Elewację zamyka profilowany gzyms koronny (fot. 11).

Elewacja północno-zachodnia, szczytowa, dwukondygnacyjna (w tym poziom strychu mieszkalnego). Na poziomie przyziemia do elewacji, w południowej jej części, dostawiona jest drewniana weranda nosząca cechy sztuki secesyjnej (pocz. XX w.). Wyżej na poziomie szczytu znajdują się w trzech osiach prostokątne otwory okienne, w tym środkowy zamurowany (ślepe okno), u podstawy dekorowane wspólnym profilem z gzymsu ciągniętego. Po bokach widoczne pojedyncze kwadratowe okienka. Elewacja w całości tynkowana tynkiem gładkim, zwieńczona gzymsem koronnym (fot. 13).

Secesyjna weranda posadowiona na murowanym, podpiwniczonym tarasie (fot. 13,14) posiada wejście od strony południowo-zachodniej, poprzedzone 6 stopniami ze sztucznego kamienia. Wtórne drzwi znajdują się w miejscu dawnego przeszklenia okiennego (fot. 18). Zachowana jest stolarka drzwiowa poprzednich drzwi, obecnie nieczynnych (drzwi wtórne). W nadświetlu widoczne drewniane obłe dekoracje ram typowe dla pocz. XX w. (fot. 18). W pozostałych drewnianych ścianach werandy w dolnym poziomie widoczne jest pionowe wypełnienie szkieletu w formie deskowania, a wyżej znajdują się stałe przeszklenia charakterystyczne w formie i kształcie dla secesji (fot. 14-18). W górnym pasie wszystkich 3 ścian werandy znajdują się ażurowe panele-płyciny (fot. 16, 17). W ścianie północno-wschodniej widoczne wtórnie wprowadzone, współczesne białe okno z tworzywa sztucznego. Weranda kryta dachem o mocno wysuniętym okapie. Kolorystyka elementów drewnianych zachowana w kolorze ciemnego brązu.

Fot. 1. Elewacja frontowa, północno-wschodnia dawnego dworku w Gałczewku.

Fot. 2. Widok na elewację frontową i szczytową południowo-wschodnią dawnego dworku w Gałczewku.

Fot. 3. Elewacja frontowa, północno-wschodnia dawnego dworku w Gałczewku. Portal gł. w pseudoryzalicie.

Fot. 4. Elewacja frontowa, północno-wschodnia dawnego dworku w Gałczewku. II kondygnacja pseudoryzaltu zwieńczona tympanonem.

Fot. 5. Metalowe secesyjne bariery schodów prowadzących do portalu głównego.

Fot. 6. Elewacja frontowa, północno-wschodnia dawnego dworku w Gałczewku. Drzwi w portalu gł.

Fot. 7. Elewacja frontowa, północno-wschodnia dawnego dworku w Gałczewku. Drzwi boczne w 2.osi od wsch.

Fot. 8. Elewacja tylna, południowo-zachodnia dawnego dworku w Gałczewku.

Fot. 9. Elewacja tylna, ogrodowa- południowo-zachodnia dawnego dworku w Gałczewku. Fragment pseudoryzalitu środkowego i część wsch. elewacji.

Fot. 10. Widok na elewację tylną i szczytową południowo-wschodnią dawnego dworku w Gałczewku.

Fot. 11. Elewacja szczytowa południowo-wschodnia dawnego dworku w Gałczewku.

Fot. 12. Elewacja szczytowa południowo-wschodnia dawnego dworku w Gałczewku. Schody i balustrada prowadzące do drzwi bocznych.

Fot. 13. Elewacja szczytowa północno-zachodnia dawnego dworku w Gałczewku z secesyjną werandą.

Fot. 14. Secesyjna drewniana weranda posadowiona na murowanej podmurówce. Widok na ścianę północno-wschodnią i północno-zachodnią.

Fot. 15. Secesyjna drewniana weranda posadowiona na murowanej podmurówce. Widok na dach werandy.

Fot.16. Secesyjna drewniana weranda. Widok na przeszklenia i dekoracyjne płyciny w ścianie północno-zachodniej.

Fot. 17. Secesyjna drewniana weranda. Widok na przeszklenia, dekoracyjne płyciny i końcówki kroki w ścianie północno-wschodniej.

Fot. 18. Secesyjna drewniana weranda. Ściana południowo-zachodnia z wtórną stolarką drzwiową.

4. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Mury

Stan zachowania murów ceglanych pod kątem konstrukcji jest dość dobry. Największe zniszczenia wątku ceglanego widoczne są na poziomie przyziemia, na styku z betonową opaską okalającą cały budynek. Ze względu na obecność opaski wykonanej ze szczelnego materiału-zaprawy betonowej oraz wtórne otynkowanie cokołu taką że zaprawą, cegły w tym obszarze w swej strukturze utrzymują długotrwale wodę opadową, co w konsekwencji przez zwiększanie objętości w czasie przemarzania, doprowadza do rozsadzania, rozwarstwiania i łuszczenia się cegły (fot. 19-21). To zjawisko jest widoczne w miejscach gdzie zaprawa betonowa uległa popękaniu i odspoiła się od lica muru, na skutek w/w czynników. Stan zaprawy murarskiej w tych obszarach jest zły, zaprawa wykazuje głębokie ubytki, osypuje się. Prawdopodobnie, pod grubą warstwą zaprawy betonowej na powierzchni cokołu, stan cegły jest bardzo zły.

W murze elewacji tylnej w 1. osi od str. wschodniej widoczne jest pęknięcie konstrukcyjne między nadprożem okiennym a gzymsem koronnym (fot. 22).

Fot. 19. Elewacja tylna. Widoczne kruszące się i łuszczące cegły na poziomie cokołu, wtórnie pokrytego warstwą betonowej wyprawy oraz opaska betonowa wokół budynku, która jest przyczyną utrzymywania się wysokiej wilgotności muru. Na skutek ciągłego zawilgocenia stan zachowania muru ceglanego, tynków oryginalnych jest b. zły.

Fot. 20. Elewacja frontowa. Widoczne kruszące się i łuszczące cegły na poziomie cokołu, wtórnie pokrytego warstwą betonowej wyprawy oraz opaska betonowa wokół budynku, która jest przyczyną utrzymywania się wysokiej wilgotności muru. Na skutek ciągłego zawilgocenia stan zachowania muru ceglanego, tynków oryginalnych jest b. zły.

Fot. 21. Elewacja tylna. Widoczna opaska betonowa otaczająca budynek, która jest przyczyną utrzymywania się wysokiej wilgotności i zasolenia muru. Na skutek ciągłego zawilgocenia stan zachowania muru ceglanego, tynków oryginalnych jest b. zły.

Fot. 22. Elewacja tylna. Widoczne pionowe pęknięcie konstrukcyjne w górnej części muru w 1. osi od str. wschodniej.

Tynki płaskie i ciągnione

Stan zachowania oryginalnych tynków wapiennych i wapienno-cementowych jest bardzo zły. Uszkodzenia i degradacja tynków płaskich, wynikające z silnego zawilgocenia murów i wypraw tynkarskich w partii przyziemia, widoczne są na wszystkich czterech elewacjach. Tynki w tym miejscu są odspojone od lica muru, spękane i silnie zasolone (fot. 25-28). Najgorszy stan zachowania tynków płaskich w strefie przygruntowej widoczny jest w sąsiedztwie z rurami spustowymi (fot. 23-25). Ze względu na niedrożność instalacji odprowadzającej wodę (zapchane rynny, nieszczelne rury spustowe) woda leje się po elewacji, wypłukując tym samym zaprawy. Dodatkowo obszary te są silnie porażone biologicznie przez sinice, glony, porosty, a nawet mszaki (fot. 29).

Problem zalewania wodą opadową występuje również w wyższych partiach elewacji, co jest wynikiem gł. nieprawidłowo funkcjonującej instalacji odprowadzającej wodę opadową. W związku z tym w wielu obszarach zarówno tynki płaskie jak i profile gzymsów, trzony pilastrów pseudoryzalitu są spękane, odspajają się od podłoża, brakuje im spistości. W konsekwencji na powierzchni elewacji występują liczne ubytki zapraw tynkarskich (fot. 30-36).

Poziome elementy, tj, parapety, gzyms kordonowy, koronny, gzymsy nadokienne itp. Porażone są biologicznie, przez sinice, glony, porosty, mszaki (fot. 40).

Czynnikiem odpowiadającym również za złą kondycję zapraw tynkarskich jest niewłaściwa technologia uzupełnień użyta w czasie poprzednich remontów. Ubytki w oryginalnych zaprawach wapiennych i wapienno-cementowych uzupełniano w przeszłości zbyt mocnymi zaprawami cementowymi-betonem, które w dłuższej perspektywie stają się przyczyną odparzeń i rozwarstwiania tynków oryginalnych. Sytuacja taka ma miejsce na powierzchni cokołu i wyższych partiach przyziemia wszystkich elewacji, pilastrów ryzalitu, niemal całej elewacji szczytowej północno-zachodniej. Zaprawy cementowe są źródłem soli rozpuszczalnych w wodzie, niekorzystnie działających na materiały porowate, takie jak oryginalne zaprawy wapienne. Silne wysolenia solami pochodzenia cementowego widoczne są szczególnie na elewacji szczytowej południowo-wschodniej, ale również na pozostałych w mniejszym zakresie. Dodatkowo powierzchnia oryginalnych zapraw została w przeszłości wtórnie pokryta mleczkiem cementowym, co również ma

niekorzystny wpływ na zachowanie partii przypowierzchniowych historycznych wypraw tynkarskich. Zaprawy cementowe, poza szkodliwym wpływem fizyko-chemicznym, mają niekorzystny wpływ na odbiór estetyczny tynków, a co za tym idzie całego budynku (31-36, 37,39).

Na powierzchni elewacji widoczne są liczne rdzawe zaplamienia pochodzące z produktów korozji pokrycia dachowego i rynien, do których użyto niewłaściwych, korodujących stopów stali. Powierzchnia tynków, poza wspomnianymi biologicznymi wykwitami, pokryta jest również patyną- ciemnym zabrudzeniem. Na powierzchni tynków widoczne są nieestetycznie poprowadzone, liczne przewody elektryczne, talerze satelitarne, które mają negatywny wpływ na wygląd zabytkowego budynku (25,35).

Fot. 23. Elewacja tylna. Widoczny bardzo zły stan zachowania zapraw oryginalnych i wtórnych na skutek gł. zalewania wodą opadową: silne spękanie, odspajanie się tynków, silne porażenie biologiczne.

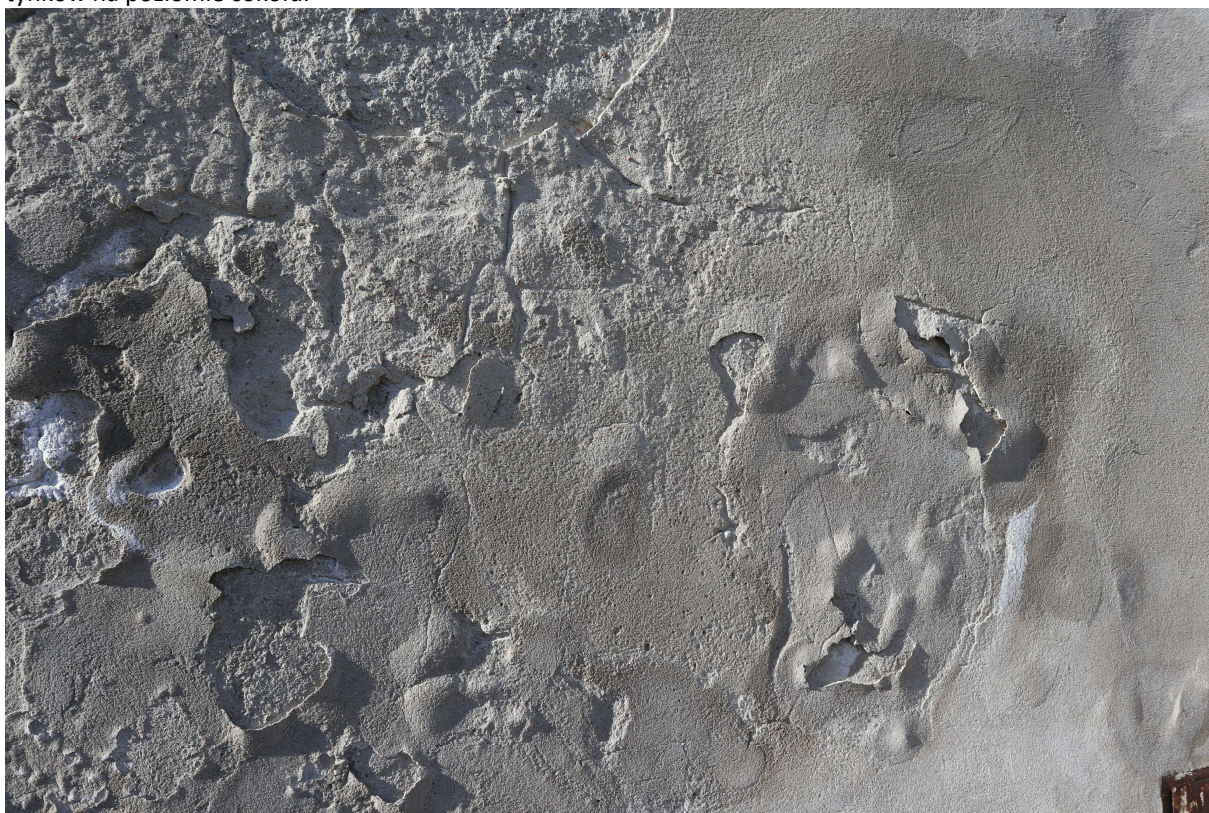
Fot. 24. Elewacja frontowa. Widoczny bardzo zły stan zachowania zapraw oryginalnych i wtórnych na skutek gł. zalewania wodą opadową: odpajanie się, ubytki i wymywanie tynków oraz silne porażenie biologiczne.

Fot. 25. Elewacja tylna. Widoczne liczne, obszerne ubytki oryginalnych wypraw tynkarskich, odpajanie się i dezintegracja zachowanych tynków, nieestetyczne uzupełnienia zapraw wykonane z zapraw cementowych.

Fot. 26. Elewacja frontowa. Widoczne ubytki oryginalnych wypraw tynkarskich, odspajanie się i dezintegracja tynków na poziomie cokołu.

Fot. 27. Elewacja szczytowa południowo-wschodnia. Widoczne osypywanie się i degradacja tynków na skutek długotrwałego utrzymywania się wody w ich strukturze. Widoczne wykwity soli rozpuszczalnych w wodzie na powierzchni tynków.

Fot. 28. Elewacja szczytowa południowo-wschodnia. Widoczna zacierka betonowa na powierzchni tynku oryginalnego- odspajanie się, degradacja i wykwyty solne na granicy odsychania tynków.

Fot. 29. Elewacja frontowa. Dolna strefa portalu głównego z widocznymi zielonymi ogniskami porażenia biologicznego (glony, sinice, porosty, mszaki).

Fot. 30. Elewacja frontowa. Środkowa strefa ryzalitu z widocznymi uszkodzeniami tynków i na skutek zalewania wodą opadową. Widoczny również zły stan zachowania obróbek blacharskich na gzymsie kordonowym.

Fot. 31. Elewacja frontowa. Środkowa płycina podokienna na poziomie kondygnacji pseudoryzalitu. Widoczna odspajająca się wtórna zacierka betonowa i zdegradowane oryginalne tynki płaskie i ramy płyciny.

Fot. 32. Elewacja frontowa. Widoczne uszkodzenia oryginalnych tynków (odspajanie, ubytki, osypywanie) na skutek zalewania wodą opadową. Widoczne również szare cementowe zacierki na powierzchni historycznej beżowej zaprawy tynkarskiej.

Fot. 33. Elewacja frontowa. Widoczne uszkodzenia oryginalnych tynków pseudoryzalitu przy portalu gł. (odspajanie, ubytki, osypywanie się, dezintegracja) na skutek zalewania wodą opadową i pokrycia wtórną zaprawą cementową.

Fot. 34. Elewacja frontowa. Widoczne uszkodzenia oryginalnych tynków płaskich i profili gzymsu nadokiennego (odspajanie, ubytki, osypywanie się, dezintegracja) na skutek zalewania wodą opadową i pokrycia wtórną zaprawą cementową.

Fot. 35. Elewacja tylna. Widoczne uszkodzenia oryginalnych tynków płaskich (odspajanie, ubytki, osypywanie się, dezintegracja) na skutek zalewania wodą opadową i pokrycia wtórną zaprawą cementową. Widoczne rdzawe zaplamienia oraz nieestetyczne instalacje i talerze satelitarne na elewacji.

Fot. 36. Elewacja tylna. Widoczne uszkodzenia oryginalnych tynków płaskich i profili gzymsu koronnego i nadokiennego (odspajanie, ubytki, osypywanie się, dezintegracja) na skutek zalewania wodą opadową i pokrycia wtórną zaprawą cementową.

Fot. 37. Elewacja szczytowa północno-zachodnia. Widoczne uszkodzenia gzymsu koronnego (odspajanie, ubytki) oraz wtórne uzupełnienia w tynku płaskim wykonane z zaprawy cementowej.

Fot. 38. Elewacja frontowa. Widoczne uszkodzenia gzymsu koronnego na skutek zalewania wodą opadową.

Fot. 39. Elewacja frontowa. Widoczne nieestetyczne uzupełnienie niewłaściwą (cementową) zaprawą gzymsu w tympanonie pseudoryzalitu.

Fot. 40. Elewacja frontowa. Widoczne porastanie tła i gzymsu dolnego w tympanonie przez porosty, mszak, glony.

Weranda

Secesyjna drewniana weranda zachowana jest dość dobrze. Obecnie pełni funkcję mieszkalną, znajduje się w niej pokój oraz pomieszczenie gospodarcze. Murowany, podpiwniczony taras wykazuje średni stan zachowania. Na powierzchni cegieł wątku widoczne są wtórnie naniesione zaprawy tynkarskie- zachlapania, założone w sposób niechlujny. Pierwotnie wążek nie był tynkowany, lecz pokryty warstwą kremowej farby. Stan zachowania wążka ceglanego w miejscu, gdzie wtórne zaprawy betonowe są dość grube ok. 1-2 cm, może być zły. Trudno to ocenić przed ich usunięciem. Na powierzchni zapraw i cegły widoczne jest silne porażenie biologiczne-sinice, glony, porosty (fot. 40, 41).

Drewniane konstrukcje ścian werandy zachowane są dość dobrze. Kompozycja ściany północno-wschodniej jest niezmienną, w ścianie południowo-zachodniej w osi środkowej w miejsce oryginalnego, drewnianego stałego okna wprawiono w ostatnich latach okno z PVC. Najwięcej zmian zaszło w ścianie południowo-zachodniej, gdzie w

miejscu oryginalnego wejścia znajdują się wtórne dwuskrzydłowe drzwi, obecnie nieużywane. Poza tym w osi sąsiedniej zastąpiono stałe przeszklone okno współczesnymi drzwiami jednoskrzydłowymi. Z oryginalnych elementów ściany pozostał górny poziom przeszklenia oraz ażurowe, dekoracyjne płyciny pod okapem (fot. 45, 46).

W elementach drewnianych werandy widoczne są pojedyncze otwory po, już nieaktywnych, żerowiskach owadów–drewnojadów (fot. 42, 43). Niewielki zasięg żerowisk nie ma prawdopodobnie wpływu na osłabienie konstrukcji ścian. Pojedyncze szyby werandy są pęknięte. Drewno wszystkich elementów werandy zostało w ostatnich latach oczyszczone z przemalowań i pokryte farbą w kolorze ciemnobrązowym.

Fot. 40. Weranda. Zbliżenie na murowany cokół-taras z widocznymi wtórnie założonymi zaprawami, zachlapaniami. Widoczne porażenie biologiczne.

Fot. 41. Weranda. Zbliżenie na mурowany cokół-taras z widocznymi wtórnymi założonymi zaprawami, zachlapaniami. Widoczne porażenie biologiczne.

Fot. 42. Weranda. Zbliżenie na dolną strefę ściany drewnianej z widocznymi otworami wylotowymi po owadach.

Fot. 43. Weranda. Zbliżenie na dolny fragment słupa narożnego ściany. Widoczne otwory wylotowe po owadach oraz uszkodzenie mechaniczne drewna.

Fot. 44. Weranda. Zbliżenie na końcówkę krokwi z widocznym ubytkiem drewna.

Fot. 45. Weranda. Fragment górnej strefy ściany północno-wschodniej z widocznymi oryginalnymi ażurowymi płycinami i przeszkleniami.

Fot. 46. Weranda. Fragment górnej strefy ściany północno-zachodniej z widocznymi oryginalnymi ażurowymi płycinami o motywach roślinnych.

Pokrycie dachu, obróbki blacharskie, orynowanie

Wtórne pokrycie dachu nad korpusem budynku wykazuje bardzo zły stan zachowania. W czasie poprzedniego remontu dachu w latach 80. lub 90. XX w. jako poszycie wykorzystano zwykłą blachę stalową, której powierzchnia jest silnie skorodowana (fot. 47-50). W wielu miejscach występują uszkodzenia, przesunięcia/ubytki obróbek blacharskich w związku z tym dach jest nieszczelny, co potwierdzają mieszkańcy budynku (fot. 48). Obróbki blacharskie na powierzchni gzymsu kordonowego wykazują zły stan zachowania. Są kruche, popękane, przerwane w wielu miejscach i porażone biologicznie (fot. 51, 52).

Papa i jej obróbka nad dachem werandy wykazuje dobry stan zachowania. Zostały one wymienione w poprzednich latach (fot. 15).

Instalacja odprowadzająca wodę jest niesprawna. Rynny i rury spustowe są niedrożne i dziurawe (fot. 49, 50).

Fot. 47. Połączenie dachu widoczne nad elewacją tylną. Widoczna korozja blacharki na całej połączy.

Fot. 48. Połąc dachu widoczna nad elewacją frontową. Widoczna korozja blacharki oraz silnie skorodowana, przzerwana i posiadająca ubytki obróbka przy kominie.

Fot. 49. Połąc dachu widoczna nad elewacją frontową. Widoczna korozja poszycia oraz zanieczyszczone rynny.

Fot. 50. Połączenie dachu widoczne nad elewacją frontową. Widoczna korozja poszycia oraz zanieczyszczone i wygięte rynny.

Fot. 51. Elewacja frontowa. Oryginalna obróbka blacharska na powierzchni gzymsu kordonowego w pseudoryzalicy.

Fot. 52. Elewacja frontowa. Oryginalna obróbka blacharska na powierzchni gzymsu kordonowego w pseudoryzalicy. Widoczne wygięcie arkuszy, które są kruche.

Stolarka drzwiowa

Wszystkie drzwi zewnętrzne w budynku są wtórne. Stan zachowania stolarek współczesnych, wielopłycinowych z prześwitem, wprowadzonych w ostatnich latach: drzwi w elewacji szczytowej południowo-wschodniej oraz drzwi prowadzące do werandy jest bardzo dobry (fot. 12, 18).

Drzwi frontowe wprowadzone po 1945 r. wykazują zły stan zachowania (fot. 6). Najgorzej zachowane są dolne partie drzwi: poziome deski objające, dolny fragment listwy przytykowej, dolny okapnik. Drewno w tych miejscach jest wyługowane, pozbawione powłok ochronnych malarskich oraz pokryte zielonym nalotem mikrobiologicznym- wszystkie te zniszczenia wynikają z bezpośredniego działania wody deszczowej. Brakuje jednego z okapników skrzydła drzwiowego północnego (fot. 53). W południowym skrzydle drzwiowym w elementach ramy widoczne są otwory po nieaktywnych żerowiskach owadów-drewnojadów (fot. 54). Płyciny skrzydeł drzwiowych posiadają poziome peknięcia (fot. 55). Powłoki malarskie na powierzchni drewna są

spękane, posiadają rozległe ubytki w dolnej partii, nie spełniają swojej funkcji ochronnej. Brakuje jednej z szyb w nadświetlu, została zastąpiona białą dyktą (fot. 55). Drzwi nie domykają się.

Drzwi boczne, wprowadzone po 1982 r., w elewacji frontowej wykazują dobry stan zachowania (fot. 7). Dolne patie skrzydeł drzwiowych, w celu zabezpieczenia przed deszczem, zostały obite blachą (fot. 56). Stan zachowania powłok malarskich w kolorze ugrowym jest dość dobry.

Drzwi werandy, wprowadzone po 1945 r., wykazują średni stan zachowania (fot. 18). Obecnie są nieczynne. W niektórych elementach ram skrzydeł drzwiowych widoczne są otwory po nieaktywnych żerowiskach owadów-drewnojadów. Pierwotna, żłobkowana listwa przymykowa zachowana wyłącznie w dolnej partii, wyżej znajduje się flek (fot. 57). Wszystkie płyciny drzwiowe zostały zastąpione płytą pilśniową, która pofalowała się pod wpływem wysokiej wilgotności powietrza (fot. 57). Drzwi malowane w kolorze werandy na ciemnobrązowo.

Fot. 53. Drzwi frontowe w portalu gł. (po 1945 r.). Zbliżenie na dolne partie skrzydeł drzwiowych z widocznym ubytkiem jednego z okapników, zniszczeniami drugiego. Dolne elementy ram skrzydeł i płyciny są wyługowane, pozbawione częściowo powłoki ochronnej.

Fot. 54. Drzwi frontowe w portalu gł. (po 1945 r.). Widoczne otwory wylotowe po owadach.

Fot. 55. Drzwi frontowe w portalu gł. (po 1945 r.). Widoczny brak jednej z szyb nadświetla oraz poziome pęknięcie płyciny skrzydła drzwiowego.

Fot. 56. Drzwi boczne (po 1982 r.). Widoczne wtórne obicie płytą blachą ochronną.

Fot. 57. Drzwi werandy (po 1945 r.). Widoczne zastąpienie drewnianych płycin płytą pilśniową, która jest wygięta i pęknięta.

Stolarka okienna

Niemal cała stolarka okienna budynku jest wtórna, większość okien jest współczesna wykonana z PVC, ich stan zachowania jest dobry (fot. 58). Dwa okna w elewacji frontowej są drewniane i wykazują dość dobry stan zachowania. Powłoki malarskie na powierzchni drewna są popękane i miejscowo posiadają ubytki, tym samym nie spełniają w pełni swej funkcji ochronnej (fot. 59).

Jedynie okna w budynku murowanym wykazujące cechy historyczne to kwadratowe, stałe okienka poddaszowe. Ich stan zachowania jest zły. Ramy kwater są wytugowane, powłoki malarskie na powierzchni drewna są popękane, posiadają obszerne ubytki. Niektóre z okien pozbawione są powłoki ochronnej (fot. 60).

Fot. 58. Elewacja frontowa. Współczesna stolarka okienna w pseudoryzalicy wykonana z PVC.

Fot. 59. Elewacja frontowa. Wtórna drewniana stolarka okienna.

Fot. 60. Elewacja szczytowa północno-zachodnia. Historyczna stolarka okienna poddasza.

Schody zewnętrzne

Schody zewnętrzne poprzedzające pseudoryzalit frontowy pochodzą najwcześniej z pocz. XX w. Ich stan zachowania jest zły. Wtórnie zostały pokryte warstwą betonu, który w wielu miejscach jest popękany. Prawdopodobnie stopnie są murowane, pokryte warstwą sztucznego kamienia-lastryko, jednak gruba warstwa wtórnego betonu nie pozwala na pewną ocenę. Widoczne są w stopniach wtórne uzupełnienia ubytków wykonane z betonu. Posiadają liczne ubytki, wypłycenia, pęknięcia i przetarcia, co zagraża bezpieczeństwu mieszkańców. Porażone są również biologicznie na skutek zalewania woda opadową (fot. 61-63).

Schody prowadzące do wejścia w werandzie, wykonane z jednorodnego odlewu betonowego z dodatkiem frakcji żwirowej i kamiennej, posiadają liczne duże i mniejsze ubytki, co zagraża bezpieczeństwu mieszkańców. Porażone są również biologicznie na skutek zalewania woda opadową (fot. 64, 65).

Schody betonowe prowadzące do drzwi bocznych w elewacji frontowej (wprowadzone po 1982 r.) posiadają liczne wypłycenia i ubytki, co zagraża bezpieczeństwu mieszkańców. Porażone są również biologicznie na skutek zalewania woda opadową (fot. 66).

Schody prowadzące do drzwi w elewacji szczytowej południowo-wschodniej wykazują dość dobry stan zachowania. Stopnie pokryte są współczesnymi płytkami gresowymi w kolorze chłodnej zieleni i beżu. Balustrada murowana porażona jest silnie biologicznie (fot. 12).

Fot. 61. Schody prowadzące do portalu gł. Widoczne pęknięcia i ubytki.

Fot. 62. Schody prowadzące do portalu gł. Widoczne pęknięcia, ubytki, wtórne uzupełnienia i mszaki na powierzchni stopni.

Fot. 63. Schody prowadzące do portalu gł. Widoczne wtórne uzupełnienia ubytków, drobne ubytki i mszaki. Na stopniach.

Fot. 64. Schody prowadzące do wejścia w werandzie. Widoczne liczne pęknięcia i ubytki w stopniach.

Fot. 65. Schody prowadzące do wejścia w werandzie. Zbliżenie na duży ubytek w jednym ze stopni.

Fot. 66. Schody przed wejściem bocznym w elewacji frontowej. Widoczne liczne ubytki i wypłycenia w stopniach oraz porażenie biologiczne.

Metaloplastyka

Secesyjne bariery schodów prowadzących do portalu gł. wykazują średni stan zachowania. Posiadają liczne ubytki dekoracji roślinnych (fot. 67,68). Pokryte są wieloma

wtórnymi warstwami malarskimi, które są popękane, wywijają się i wykazują liczne ubytki, tym samym powierzchnia metalu pozbawiona powłoki ochronnej, jest skorodowana.

Fot. 67. Bariera zachodnia przed portalem gł. Widoczne ubytki elementów dekoracyjnych, porastanie bariery przez mszaki i ubytki powłok malarskich.

Fot. 68. Bariera zachodnia przed portalem gł. widoczne ubytki elementów dekoracyjnych oraz zatarcie formy zdobień przez liczne, wtórne powłoki malarskie.

5. BADANIA KONSERWATORSKIE KOLORYSTYKI

I. METODYKA BADAŃ

W celu ustalenia kolorystyki elementów budujących elewacje budynku gł. i werandy wykonano szereg odkrywek konserwatorskich oraz pobrano próbki zapraw, drewna wraz nawarstwieniami i nawarstwień z powierzchni metalowej balustrady.

Próbki zatopiono w żywicy akrylowej i poddano obserwacji ich przekroje poprzeczne pod mikroskopem stereoskopowym w celu określenia kolejności występowania warstw malarskich. Wykonano zdjęcia cyfrowe wybranego materiału w powiększeniu w przedziale 0,7-4,5 x.

W dokumentacji zaprezentowano najbardziej reprezentacyjne z wykonanych In situ odkrywek konserwatorskich-10 szt., a także przekroje poprzeczne 18 próbek pobranego materiału.

Wyniki badań i wnioski zostały posumowane na końcu rozdziału.

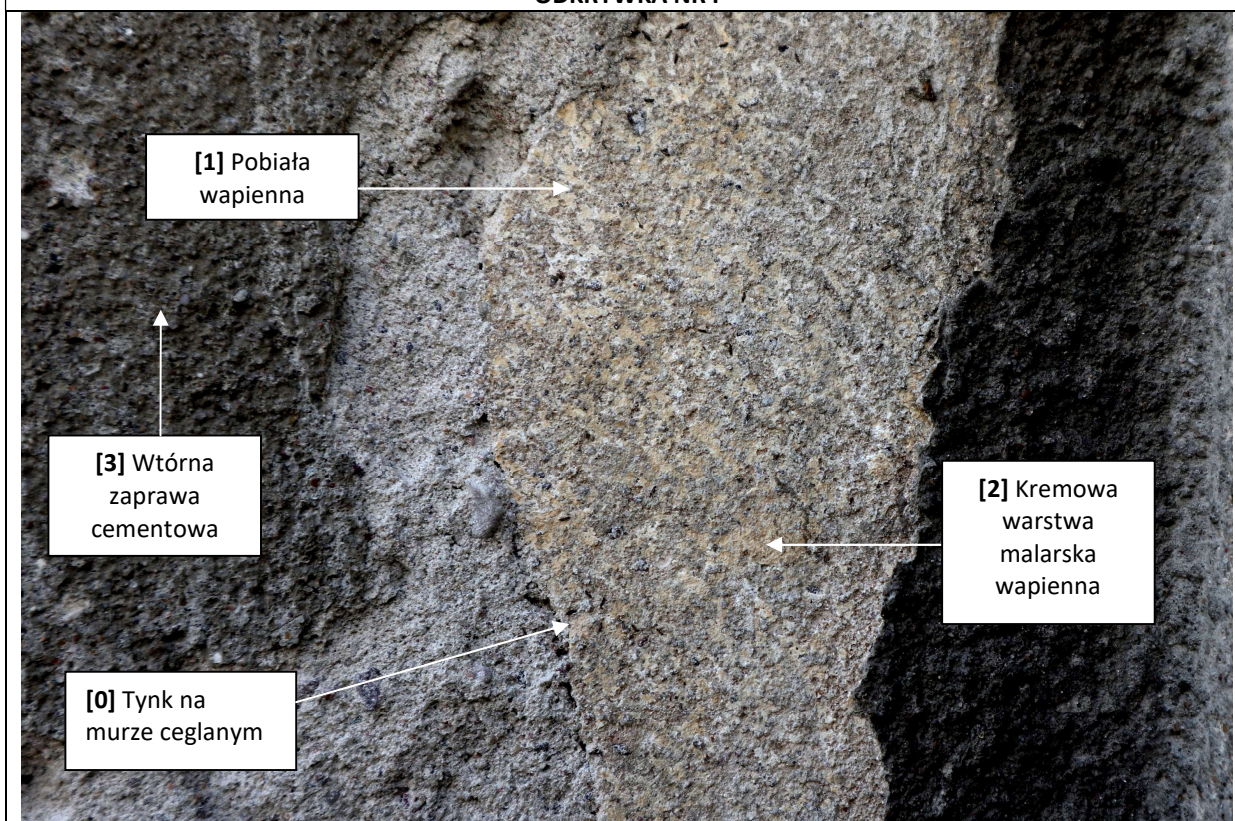
II. TYNKI PŁASKIE

Tło tynku w pseudoryzalicie na poziomie przyziemia

Ceglany mur pokrywa gruba ok. 1 cm warstwa tynku wapienno-piaskowego zacieranego na gładko [0]. Na jego powierzchni znajduje się warstwa białego podkładu wapiennego/pobiata wapienna [1], na której widoczne jest oryginalne opracowanie kolorystyczne w formie kremowej wapiennej warstwy malarskiej [2].

Na warstwach oryginalnych znajdują się warstwy wtórnej, cementowej obrzutki w formie drobnego baranka (tynk nakrapiany) [3].

ODKRYWKA NR I

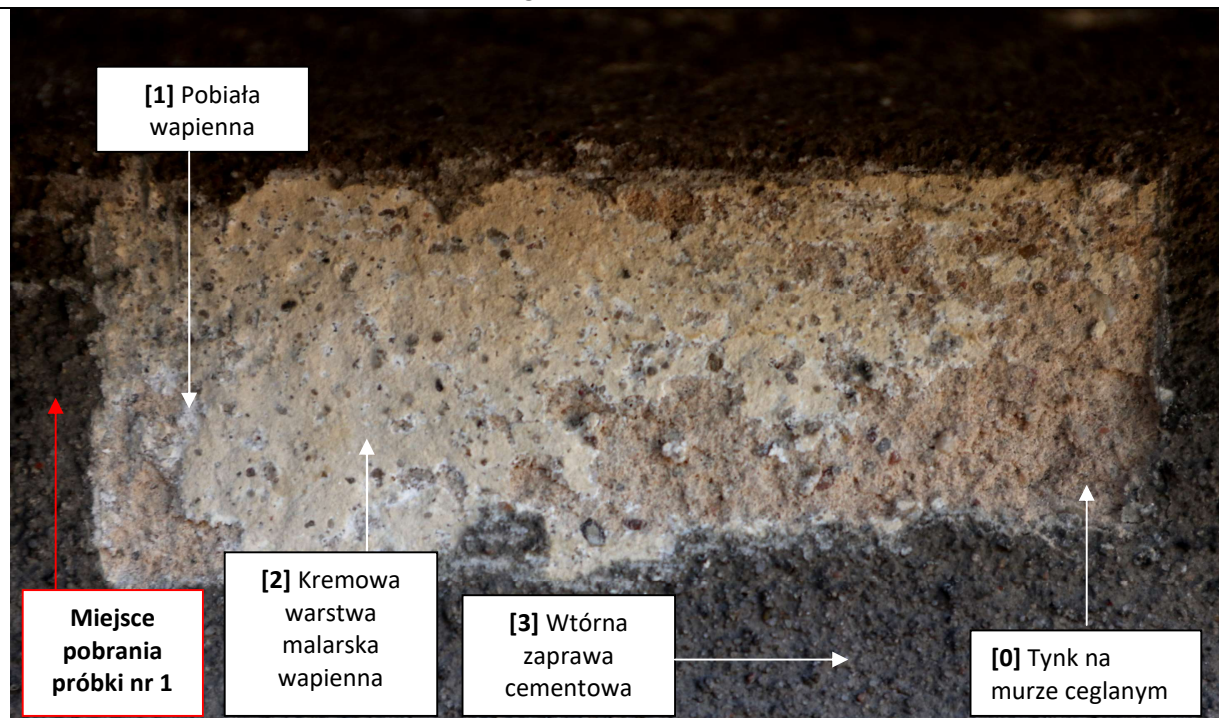

Tło tynku w pseudoryzalicie na poziomie poddasza

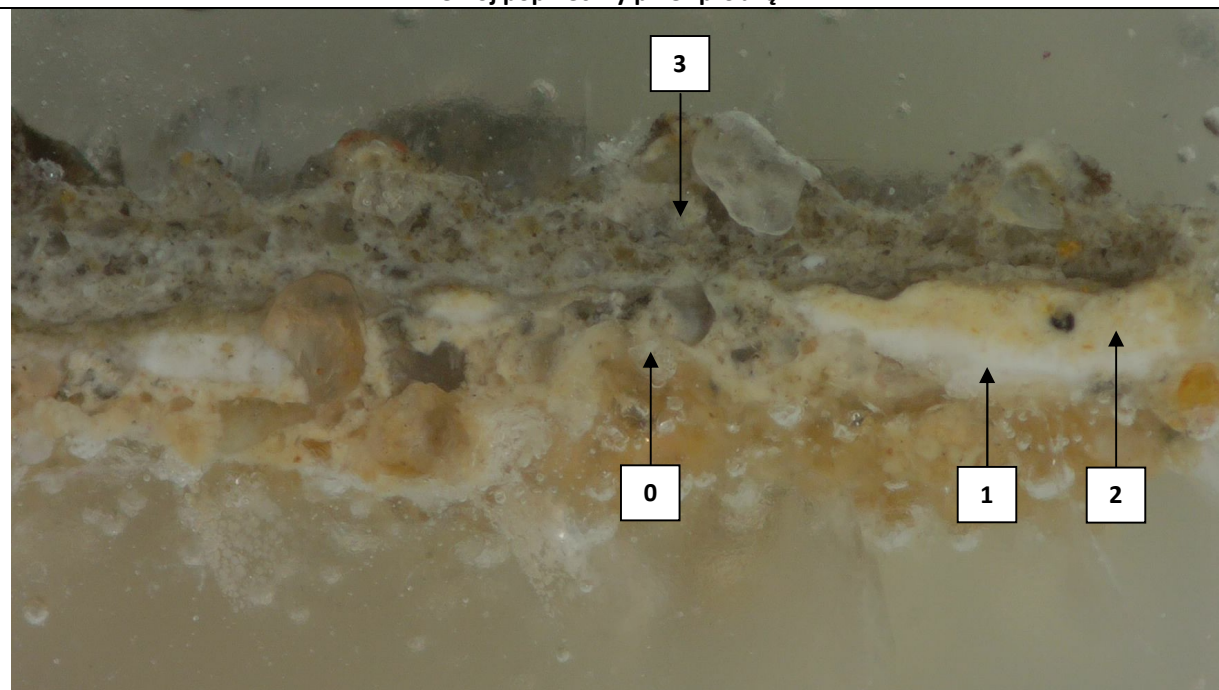
Ceglany mur pokrywa gruba ok. 1 cm warstwa tynku wapienno-piaskowego zacieranego na gładko [0]. Na jego powierzchni znajduje się warstwa białego podkładu wapiennego/pobiata wapienna [1], na której widoczne jest oryginalne opracowanie kolorystyczne w formie kremowej wapiennej warstwy malarskiej [2].

Na warstwach oryginalnych znajdują się warstwy wtórnej, cementowej obrzutki w formie drobnego baranka (tynk nakrapiany) [3].

ODKRYWKA NR II

Przekrój poprzeczny przez próbkę nr 1

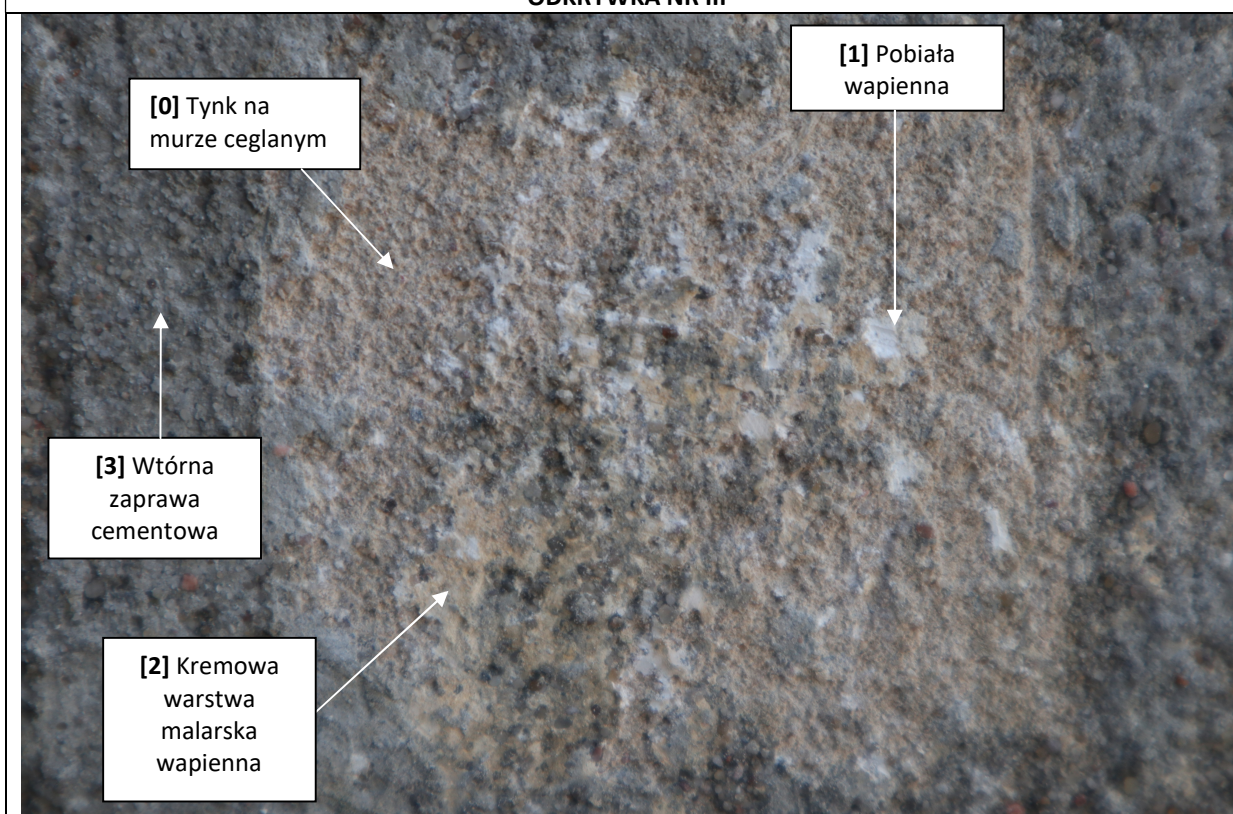
STRATYGRAFIA WARSTW			
Oznaczenie graficzne warstwy Technologicznej	Charakterystyka warstwy i jej opis z identyfikacją techniki i kolorystyką	Datowanie	
3		Zacierka cementowa Kolor: szary	Po 1945 r.
2		Warstwa malarska Kolor: kremowy	Koniec XIX w.
1		Pobiałta wapienna Kolor: biały	Koniec XIX w.
0		Tynk wapienno-piaskowy Kolor: beżowy	Koniec XIX w.
		Mur ceglany Kolor: czerwony	Koniec XIX w.

Trzon pilastra w pseudoryzalicie na poziomie poddasza

Ceglany mur pokrywa gruba ok. 1 cm warstwa tynku wapienno-piaskowego zacieranego na gładko [0]. Na jego powierzchni znajduje się warstwa białego podkładu wapiennego/pobiałta wapienna [1], na której widoczne jest oryginalne opracowanie kolorystyczne w formie kremowej wapiennej warstwy malarskiej [2].

Na warstwach oryginalnych znajdują się warstwy wtórnej, cementowej obrzutki w formie drobnego baranka (tynk nakrapiany) [3].

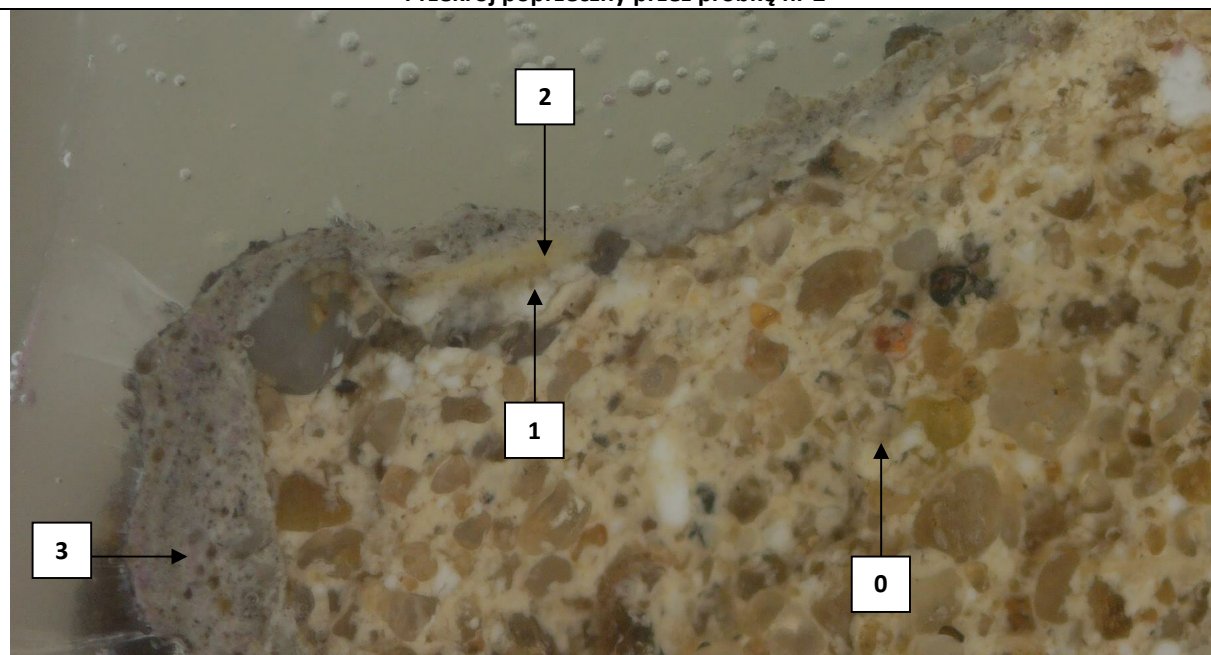
ODKRYWKA NR III

Ościeże okienne

Ceglany mur pokrywa gruba ok. 1 cm warstwa tynku wapienno-piaskowego zacieranego na gładko [0]. Na jego powierzchni znajduje się warstwa białego podkładu wapiennego/pobiała wapienna [1], na której widoczne jest oryginalne opracowanie kolorystyczne w formie kremowej wapiennej warstwy malarskiej [2].

Na nim znajdują się warstwy wtórnej, cementowej zacierki [3].

Miejsce pobrania próbki nr 2**Przekrój poprzeczny przez próbkę nr 2**

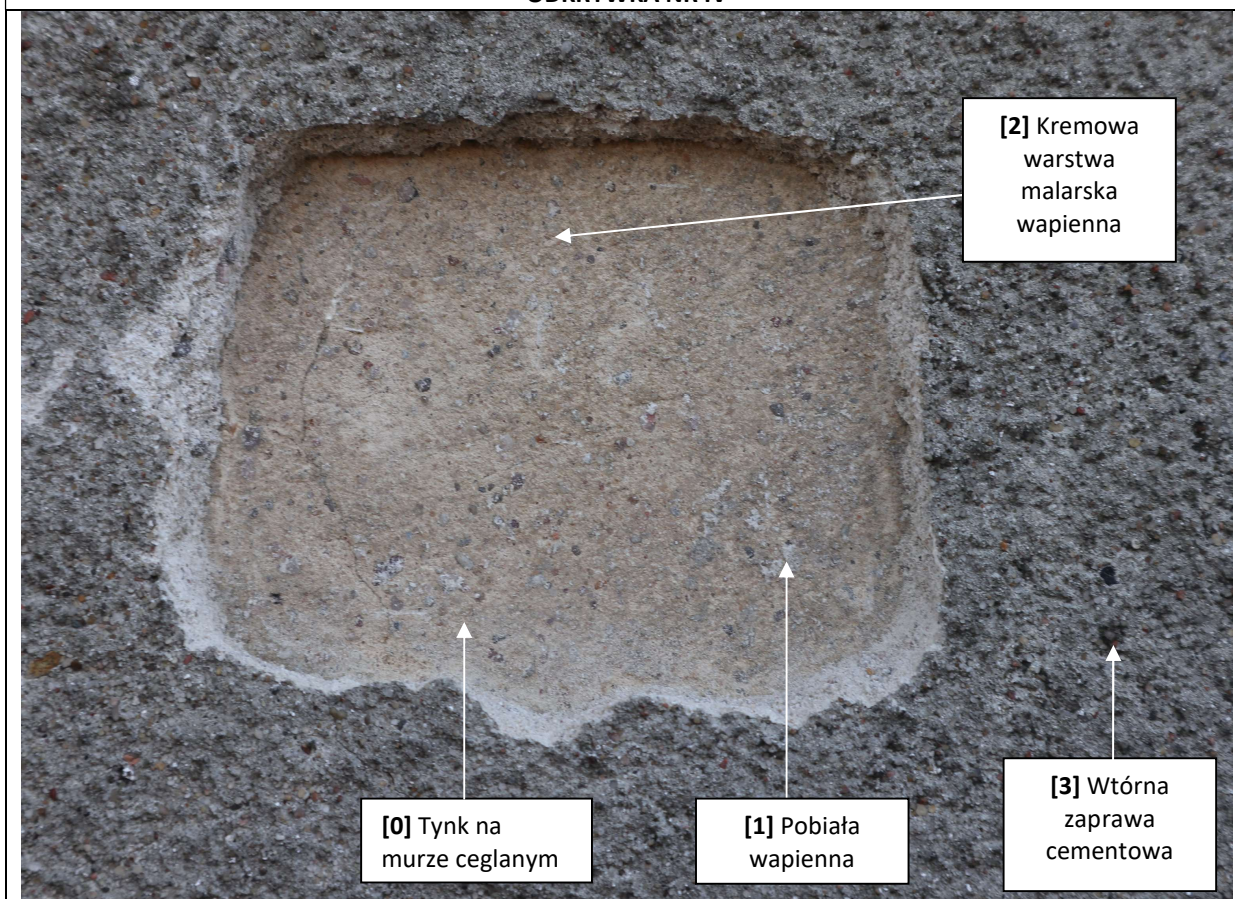
STRATYGRAFIA WARSTW		
Oznaczenie graficzne warstwy Technologicznej	Charakterystyka warstwy i jej opis z identyfikacją techniki i kolorystyką	Datowanie
3 	Zacierka cementowa Kolor: szary	Po 1945 r.
2 	Warstwa malarska Kolor: kremowy	Koniec XIX w.
1 	Pobiała wapienna Kolor: biały	Koniec XIX w.
0 	Tynk wapienno-piaskowy Kolor: beżowy	Koniec XIX w.
	Mur ceglany Kolor: czerwony	Koniec XIX w.

Tło tynku elewacji szczytowej północno-zachodniej

Ceglany mur pokrywa gruba ok. 1 cm warstwa tynku wapienno-piaskowego zacieranego na gładko [0]. Na jego powierzchni znajduje się warstwa białego podkładu wapiennego/pobiała wapienna [1], na której widoczne jest oryginalne opracowanie kolorystyczne w formie kremowej wapiennej warstwy malarskiej [2].

Na nim znajdują się wtórna bardzo gruba warstwa tynku cementowo-wapiennego (1-2 cm) [3].

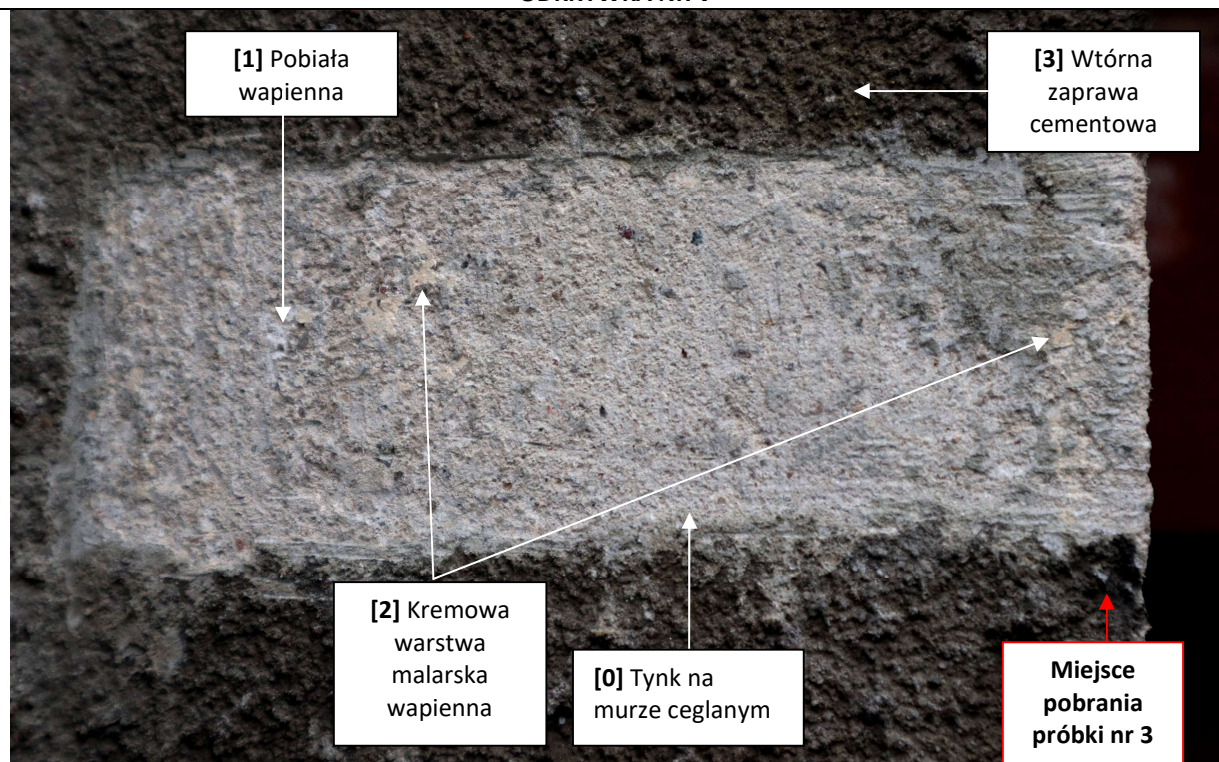
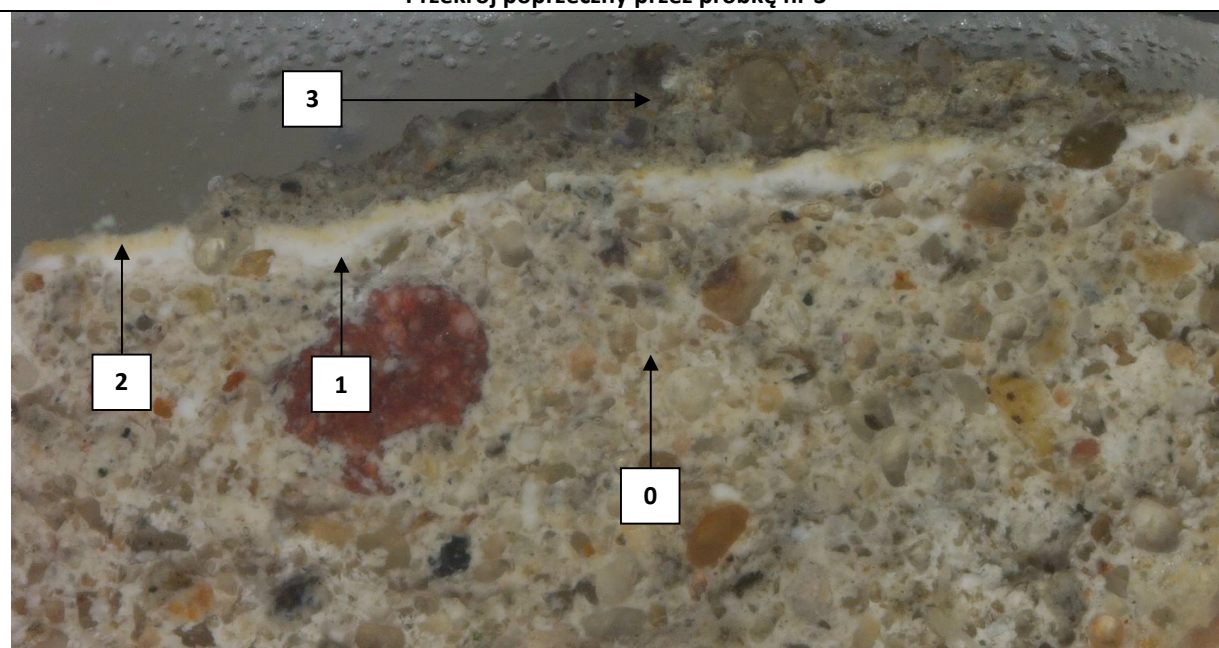
ODKRYWKA NR IV

Portal główny-Ościeże drzwiowe

Ceglany mur pokrywa gruba ok. 1 cm warstwa tynku wapienno-piaskowego zacieranego na gładko [0]. Na jego powierzchni znajduje się warstwa białego podkładu wapiennego/pobiała wapienna [1], na której widoczne jest oryginalne opracowanie kolorystyczne w formie kremowej wapiennej warstwy malarskiej [2].

Na warstwach oryginalnych znajdują się warstwy wtórnej, cementowej obrzutki w formie drobnego baranka (tynk nakrapiany) [3].

ODKRYWKA NR V**Przekrój poprzeczny przez próbkę nr 3**

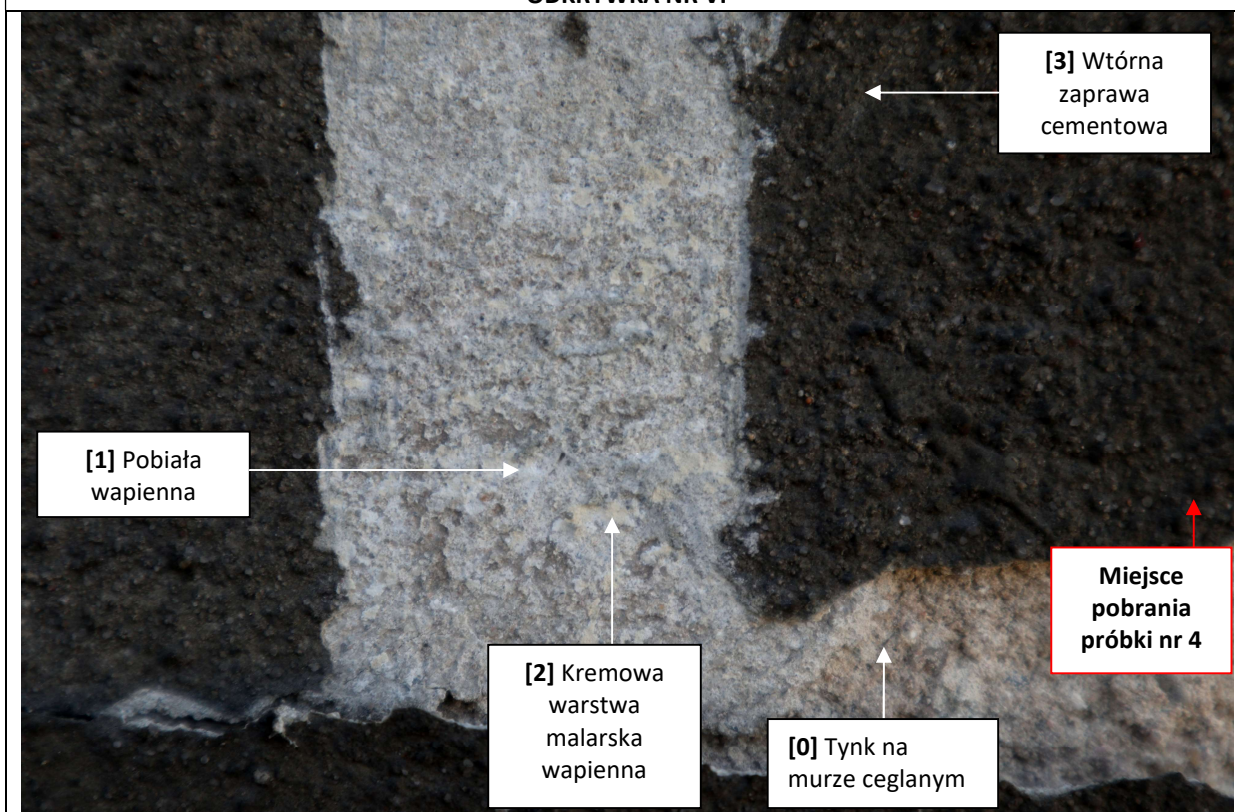
STRATYGRAFIA WARSTW		
Oznaczenie graficzne warstwy Technologicznej	Charakterystyka warstwy i jej opis z identyfikacją techniki i kolorystyką	Datowanie
3	 Zacierka cementowa Kolor: szary	Po 1945 r.
2	 Warstwa malarska Kolor: kremowy	Koniec XIX w.
1	 Pobiałą wapienna Kolor: biały	Koniec XIX w.
0	 Tynk wapienno-piaskowy Kolor: beżowy	Koniec XIX w.
	 Mur ceglany Kolor: czerwony	Koniec XIX w.

Portal główny-Belkowanie

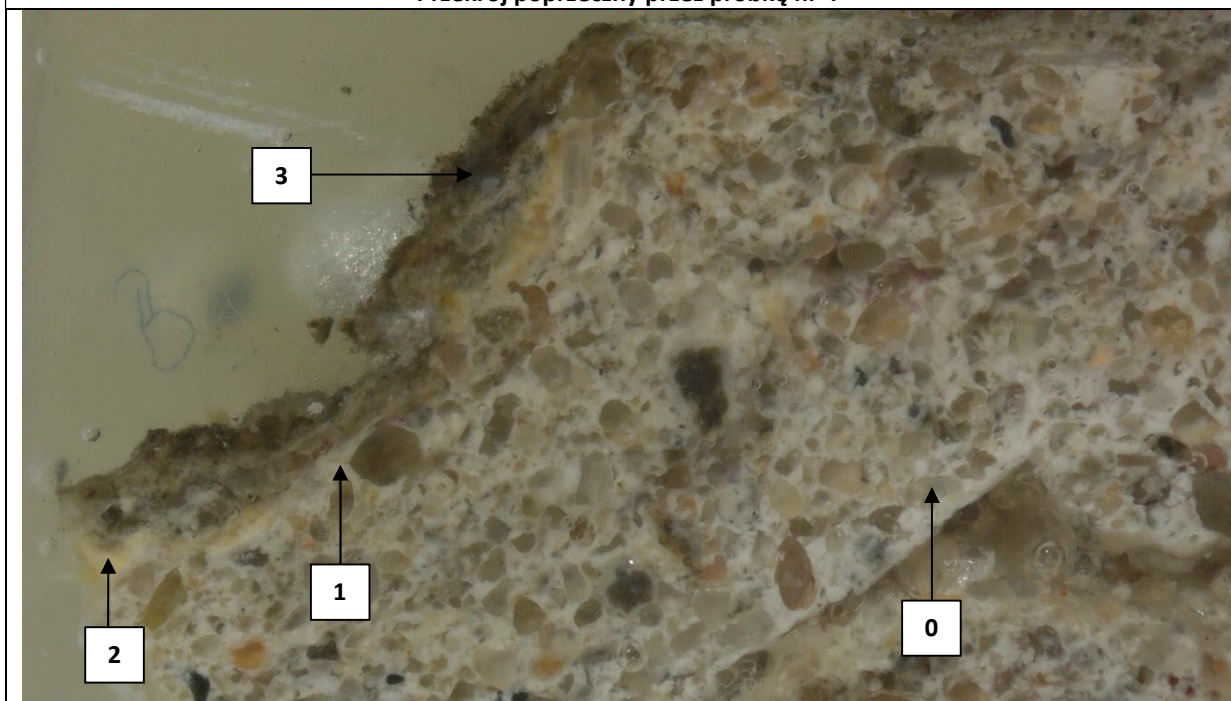
Ceglane belkowanie pokrywa gruba ok. 1 cm warstwa tynku wapienno-piaskowego zacieranego na gładko [0]. Na jego powierzchni znajduje się warstwa białego podkładu wapiennego/pobiałą wapienna [1], na której widoczne jest oryginalne opracowanie kolorystyczne w formie kremowej wapiennej warstwy malarskiej [2].

Na warstwach oryginalnych znajdują się warstwy wtórnej, cementowej obrutki w formie drobnego baranka (tynk nakrapiany) [3].

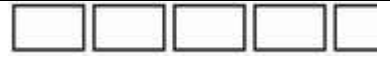
ODKRYWKA NR VI

Przekrój poprzeczny przez próbkę nr 4

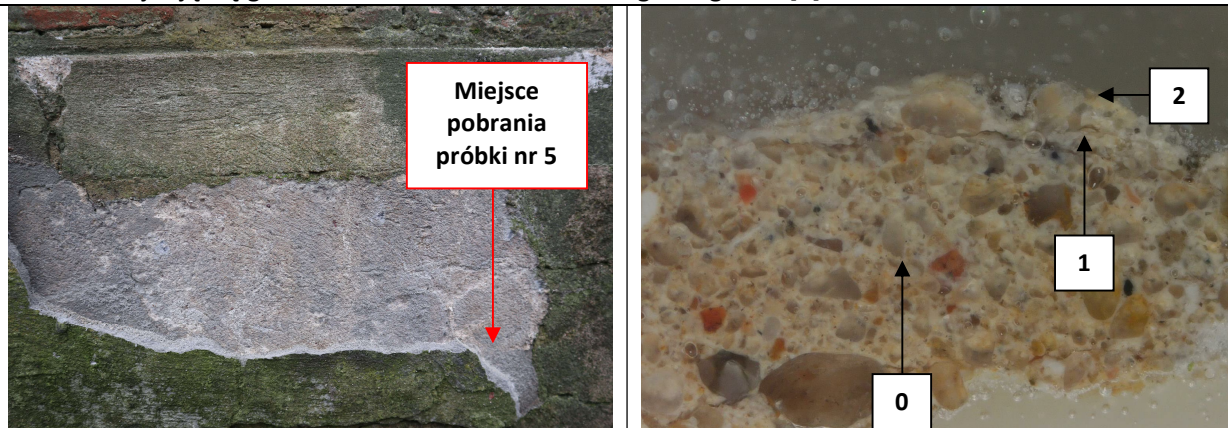
STRATYGRAFIA WARSTW

Oznaczenie graficzne warstwy Technologicznej	Charakterystyka warstwy i jej opis z identyfikacją techniki i kolorystyką	Datowanie
3	 Zacierka cementowa Kolor: szary	Po 1945 r.
2	 Warstwa malarska Kolor: kremowy	Koniec XIX w.
1	 Pobiała wapienna Kolor: biały	Koniec XIX w.
0	 Tynk wapienno-piaskowy Kolor: beżowy	Koniec XIX w.
	 Mur ceglany Kolor: czerwony	Koniec XIX w.

Cokół elewacji frontowej

Ceglane belkowanie pokrywa gruba ok. 1 cm warstwa tynku wapienno-cementowego zacieranego na gładko [0]. Na jego powierzchni znajduje się warstwa białego podkładu wapiennego/pobiałą wapienna [1], na której widoczne jest oryginalne opracowanie kolorystyczne w formie kremowej wapiennej warstwy malarskiej [2].

Na nim znajdują się gruba warstwa betonu zacieranego na gładko[3].

Miejsce pobrania próbki nr 5

Przekrój poprzeczny przez próbkę nr 5

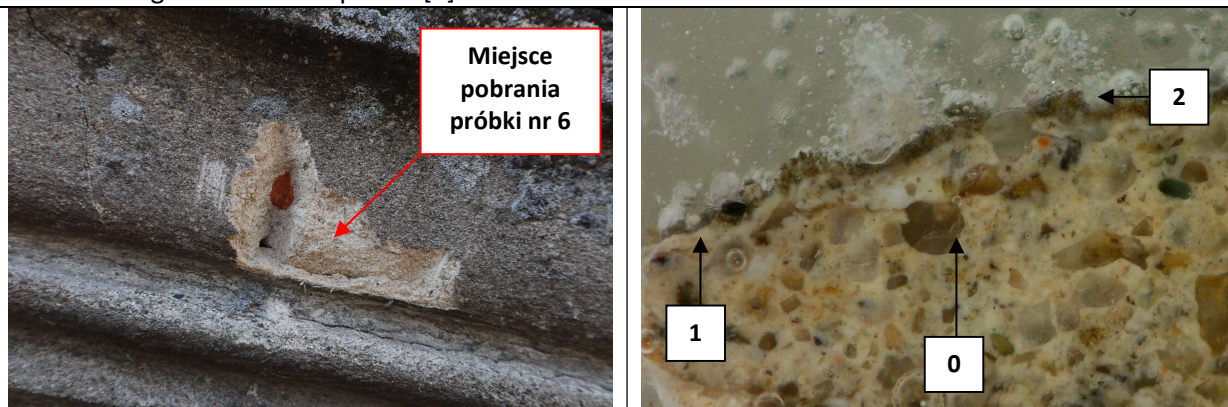
STRATYGRAFIA WARSTW

Oznaczenie graficzne warstwy Technologicznej	Charakterystyka warstwy i jej opis z identyfikacją techniki i kolorystyką	Datowanie
3 	Zacierka betonowa Kolor: szary	Po 1945 r.
2 	Warstwa malarska Kolor: kremowy	Koniec XIX w.
1 	Pobiałą wapienna Kolor: biały	Koniec XIX w.
0 	Tynk wapienno-piaskowy Kolor: beżowy	Koniec XIX w.
	Mur ceglany Kolor: czerwony	Koniec XIX w.

III. TYNKI CIĄGNIONE

Profil górny tympanonu-gzysms

Na podłożu ceglanym występuje gruba warstwa tynku podkładowego wapiennego, następnie warstwa tynku wapiennego ciągnionego o gładkiej powierzchni [0]. Na nim widoczna biała kremowa/biała warstwa malarska [1]. Na jej powierzchni znajduje się wtórna warstwa mlecзка cementowego z dodatkiem piasku [2].

Miejsce pobrania próbki nr 6

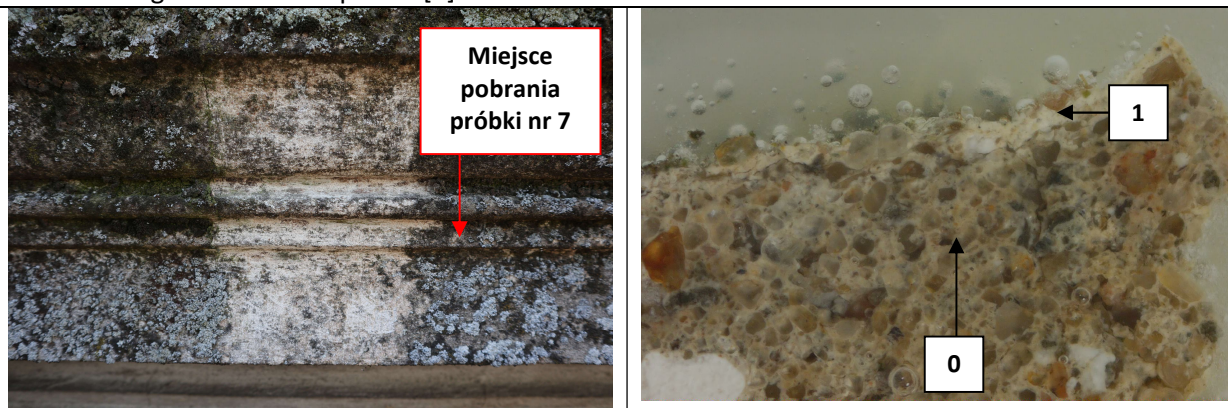
Przekrój poprzeczny przez próbkę nr 6

STRATYGRAFIA WARSTW

Oznaczenie graficzne warstwy Technologicznej	Charakterystyka warstwy i jej opis z identyfikacją techniki i kolorystyką	Datowanie
2	Mlecżko cementowe z piaskiem Kolor: szary	Po 1945 r.
1	Warstwa malarska Kolor: białokremowy	Koniec XIX w.
0	Tynk wapienno-piaskowy Kolor: kremowobeżowy	Koniec XIX w.
00	Tynk wapienno-piaskowy Kolor: kremowobeżowy	Koniec XIX w.
	Mur ceglany Kolor: czerwony	Koniec XIX w.

Profil dolny tympanonu-gzysms

Na podłożu ceglanym występuje gruba warstwa tynku podkładowego, następnie warstwa tynku wapienno-cementowego ciągnionego o gładko wyprowadzonej powierzchni [0]. Na niej widoczna biała/białokremowa warstwa malarska [1]. Na jej powierzchni znajduje się wtórna warstwa mlecзка cementowego z dodatkiem piasku [2].

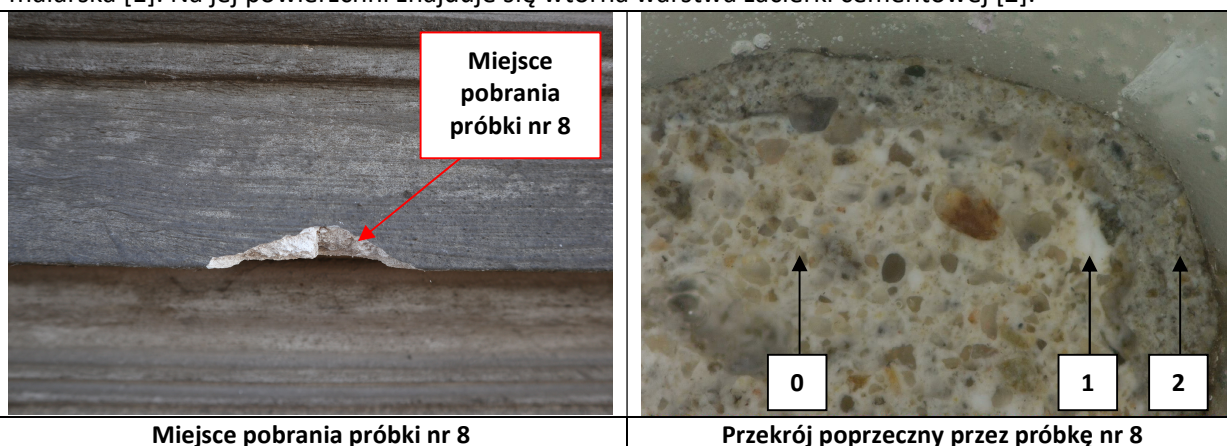
Miejsce pobrania próbki nr 7

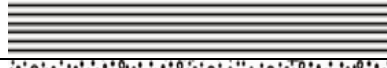

Przekrój poprzeczny przez próbkę nr 7

STRATYGRAFIA WARSTW		
Oznaczenie graficzne warstwy Technologicznej	Charakterystyka warstwy i jej opis z identyfikacją techniki i kolorystyką	Datowanie
2	 Mleczo cementowe z piaskiem Oraz porosty, glony, mszaki Kolor: szary	Po 1945 r.
1	 Warstwa malarska Kolor: białokremowy	Koniec XIX w.
0	 Tynk wapienno-cementowo-piaskowy Kolor: beżowoszary	Koniec XIX w.
00	 Tynk wapienno-piaskowy Kolor: beżowokremowy	Koniec XIX w.
	 Mur ceglany Kolor: czerwony	Koniec XIX w.

Gzyms kordonowy pseudoryzalitu

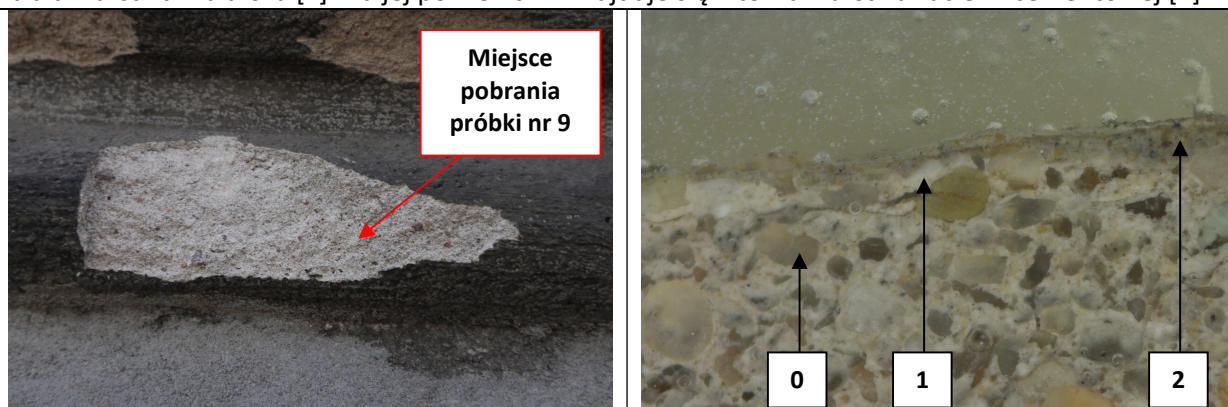
Na podłożu ceglany występuje gruba warstwa tynku podkładowego, następnie warstwa tynku wapienno-cementowego ciągnionego o gładkiej powierzchni [0]. Na nim widoczna biała warstwa malarska [1]. Na jej powierzchni znajduje się wtórna warstwa zacierki cementowej [2].

STRATYGRAFIA WARSTW		
Oznaczenie graficzne warstwy Technologicznej	Charakterystyka warstwy i jej opis z identyfikacją techniki i kolorystyką	Datowanie
2	 Zacierka cementowa Kolor: szary	Po 1945 r.
1	 Warstwa malarska Kolor: biały	Koniec XIX w.
0	 Tynk wapienno-cementowo-piaskowy Kolor: beżowo szary	Koniec XIX w.
00	 Tynk wapienno-piaskowy Kolor: beżowokremowy	Koniec XIX w.
	 Mur ceglany Kolor: czerwony	Koniec XIX w.

Gzyms koronny

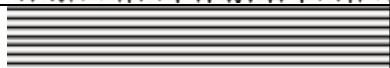

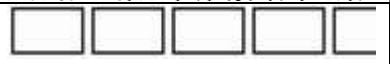
Na podłożu ceglany występuje gruba warstwa tynku podkładowego wapiennego, następnie warstwa tynku wapienno-cementowego ciągnionego o gładkiej powierzchni [0]. Na nim widoczna biała warstwa malarska [1]. Na jej powierzchni znajduje się wtórna warstwa zacierki cementowej [2].

Miejsce pobrania próbki nr 9

Przekrój poprzeczny przez próbkę nr 9

STRATYGRAFIA WARSTW

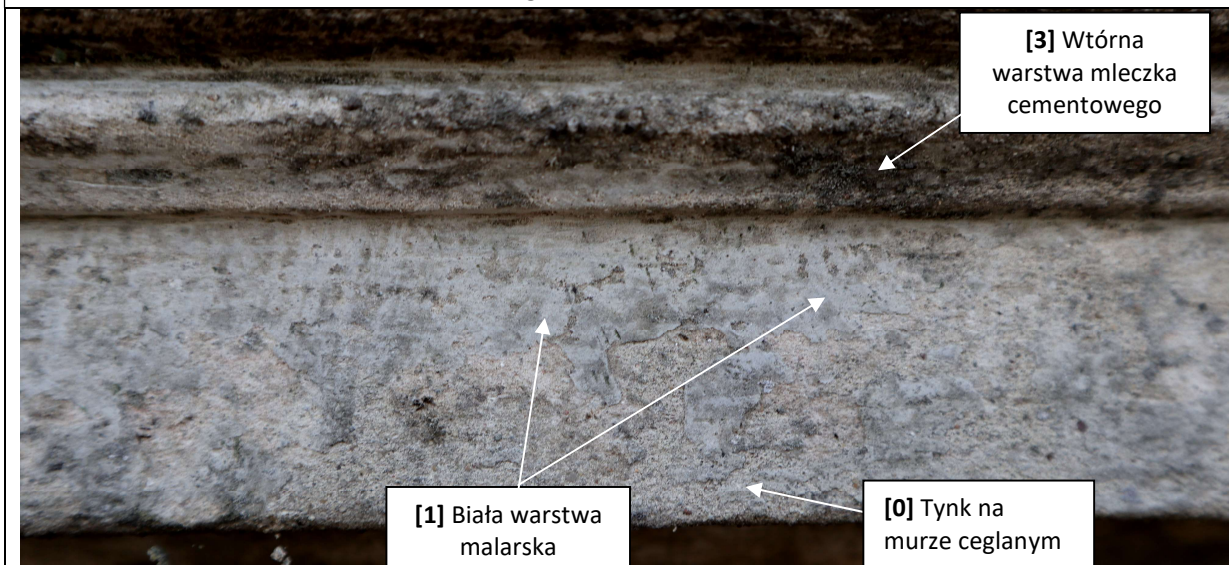
Oznaczenie graficzne warstwy Technologicznej	Charakterystyka warstwy i jej opis z identyfikacją techniki i kolorystyką	Datowanie
2 	Zacierka cementowa Kolor: szary	Po 1945 r.
1 	Warstwa malarska Kolor: biały	Koniec XIX w.
0 	Tynk wapienno-cementowo-piaskowy Kolor: beżowoszary	Koniec XIX w.
00 	Tynk wapienno-piaskowy Kolor: beżowo kremowy	Koniec XIX w.
	Mur ceglany Kolor: czerwony	Koniec XIX w.

Gzyms nadokienny

Na podłożu ceglanym występuje gruba warstwa tynku podkładowego wapiennego, następnie warstwa tynku wapienno-cementowego ciągniętego o gładkiej powierzchni [0]. Na nim widoczna biała warstwa malarska [1].

Na jej powierzchni znajduje się wtórna warstwa mleczka cementowego [2].

ODKRYWKA NR VII

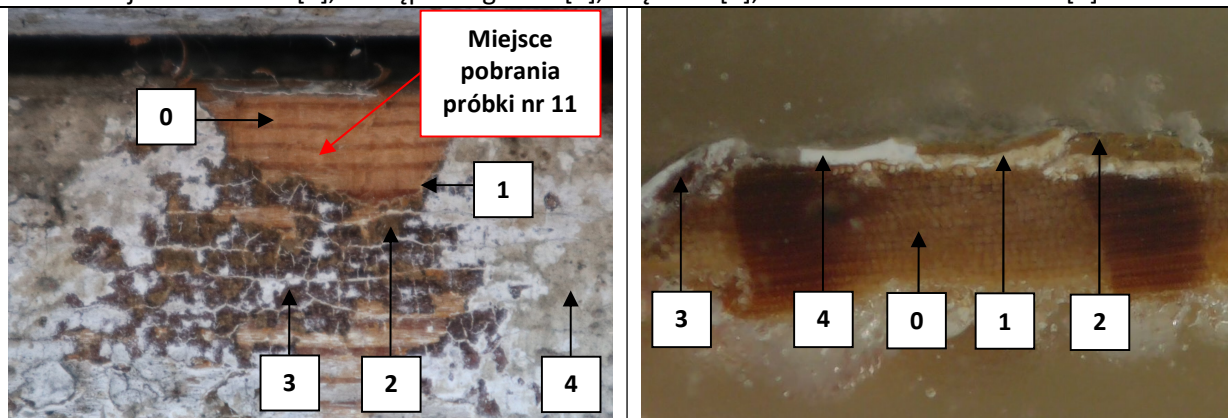
STRATYGRAFIA WARSTW

Oznaczenie graficzne warstwy Technologicznej		Charakterystyka warstwy i jej opis z identyfikacją techniki i kolorystyką	Datowanie
2		Mleczko cementowe Kolor: szary	Po 1945 r.
1		Warstwa malarska Kolor: biały	Koniec XIX w.
0		Tynk wapienno-cementowo-piaskowy Kolor: beżowoszary	Koniec XIX w.
00		Tynk wapienno-piaskowy Kolor: beżowokremowy	Koniec XIX w.
		Mur ceglany Kolor: czerwony	Koniec XIX w.

IV. STOLARKA OKIENNA I DRZWIOWA

Kwadratowe okienko w ścianie szczytowej północno-zachodniej

Na powierzchni drewna[0] widoczne jest kilka warstw malarskich. Bezpośrednio na drewnie widoczna jest kremowa [1], następnie ugrowa [2], brązowa [3], i biała warstwa malarska [4].

ODKRYWKA NR VIII. Miejsce pobrania próbki nr 11

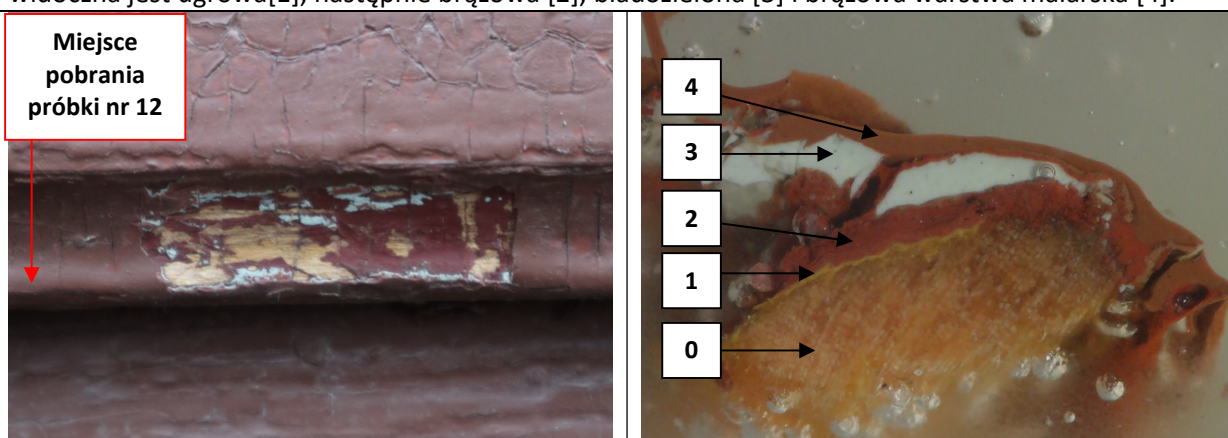
Przekrój poprzeczny przez próbkę nr 11

STRATYGRAFIA WARSTW

Oznaczenie graficzne warstwy Technologicznej	Charakterystyka warstwy i jej opis z identyfikacją techniki i kolorystyką	Datowanie
4	Warstwa malarska Kolor: biały	XX w.
3	Warstwa malarska Kolor: brązowy	XX w.
2	Warstwa malarska Kolor: ugrowy	Po 1945 r.
1	Warstwa malarska Kolor: kremowy	Koniec XIX w.? Pocz. XX w.?
0	Drewno iglaste	Koniec XIX w.? Pocz. XX w.?

Drzwi frontowe do budynku (rama skrzydła drzwiowego). Od strony zewnętrznej

Na powierzchni drewna[0] widoczne jest kilka warstw malarskich. Bezpośrednio na drewnie widoczna jest ugrowa[1], następnie brązowa [2], białozielona [3] i brązowa warstwa malarska [4].

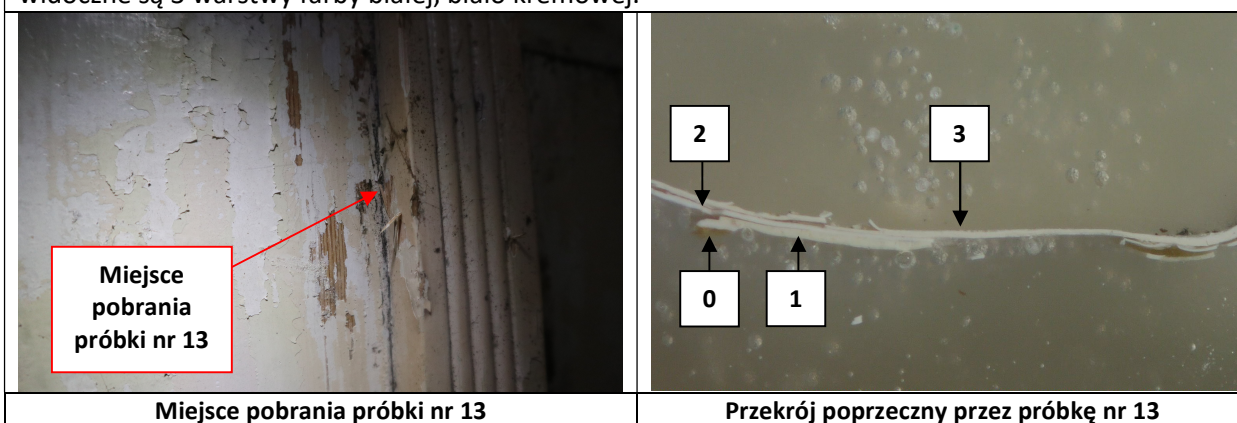
Miejsce pobrania próbki nr 12

Przekrój poprzeczny przez próbkę nr 12

STRATYGRAFIA WARSTW			
Oznaczenie graficzne warstwy Technologicznej		Charakterystyka warstwy i jej opis z identyfikacją techniki i kolorystyką	Datowanie
4		Warstwa malarska Kolor: brązowy	XX w.
3		Warstwa malarska Kolor: bladozielony	XX w.
2		Warstwa malarska Kolor: brązowy	XX w.
1		Warstwa malarska Kolor: ugrowy	Po 1945 r.
0		Drewno iglaste	Po 1945 r.

Drzwi frontowe do budynku (listwa przymykowa). Od strony wewnętrznej

Na powierzchni drewna[0] widoczne jest kilka warstw malarskich jasnych. Bezpośrednio na drewnie widoczne są 3 warstwy farby białej, białokremowej.

STRATYGRAFIA WARSTW			
Oznaczenie graficzne warstwy Technologicznej		Charakterystyka warstwy i jej opis z identyfikacją techniki i kolorystyką	Datowanie
3		Warstwa malarska Kolor: biały	XX w.
2		Warstwa malarska Kolor: biały	XX w.
1		Warstwa malarska Kolor: białokremowy	Po 1945 r.
0		Drewno iglaste	Po 1945 r.

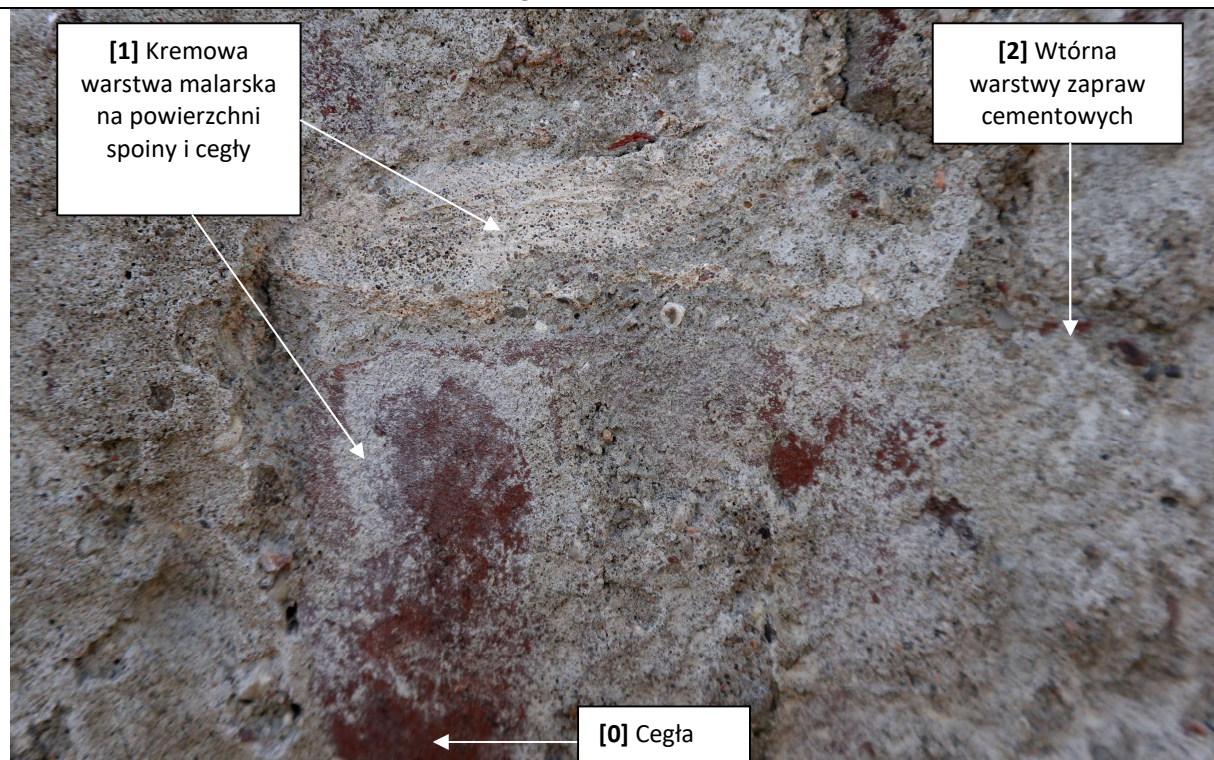
V. WERANDA

Murowany cokół/taras

Cegła maszynowa murowana na zaprawie wapienno-piaskowej. Na powierzchni cegły i spoiny widoczna kremowa warstwa barwna [1].

Na murze wtórne zaprawy cementowe i gipsowe zachłapania [2].

ODKRYWKA NR IX

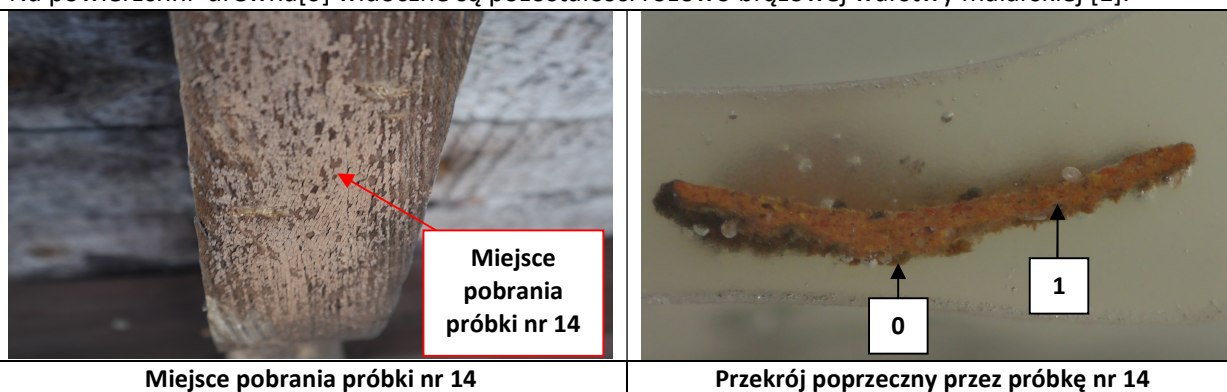
ODKRYWKA NR X

STRATYGRAFIA WARSTW		
Oznaczenie graficzne warstwy Technologicznej	Charakterystyka warstwy i jej opis z identyfikacją techniki i kolorystyką	Datowanie
2	 Zaprawa cementowa Kolor: szary	Po 1945 r.
1	 Warstwa malarska Kolor: kremowy	Pocz. XX w.
0	 Mur ceglany Kolor: czerwony	Pocz. XX w.

Końcówka krokwi

Na powierzchni drewna[0] widoczne są pozostałości różowo brązowej warstwy malarskiej [1].

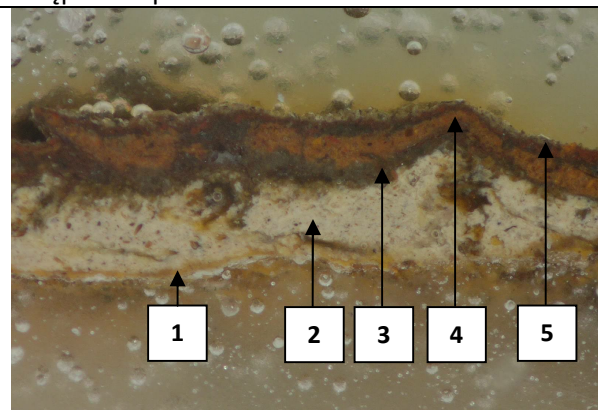
STRATYGRAFIA WARSTW		
Oznaczenie graficzne warstwy Technologicznej	Charakterystyka warstwy i jej opis z identyfikacją techniki i kolorystyką	Datowanie
1	 Warstwa malarska Kolor: brązoworóżowy	XX w.
0	 Drewno iglaste	Pocz. XX w.

Słupek

Na powierzchni drewna [0] pod współczesną ciemnobrązową warstwą malarską [5], widoczne są pozostałości łusek farb. Drewno mogło być przesycone olejem, co wynika z zażółcenia [1] warstwy gruntu malarskiego [2]. Na powierzchni gruntu właściwa warstwa barwna koloru ciemnobrązowego [3], na niej późniejsza warstwa brązoworóżowa [4], następnie współczesna.

Miejsce pobrania próbki nr 15

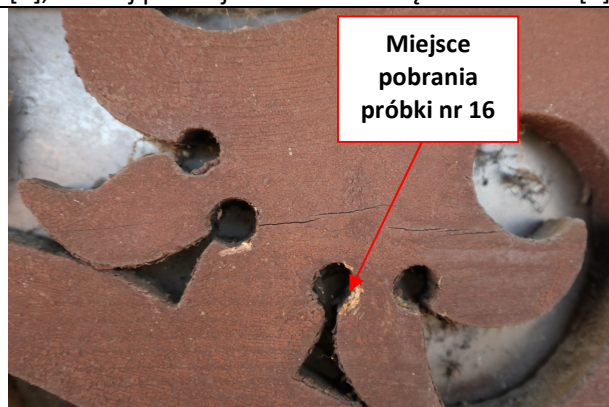
Przekrój poprzeczny przez próbkę nr 15

STRATYGRAFIA WARSTW

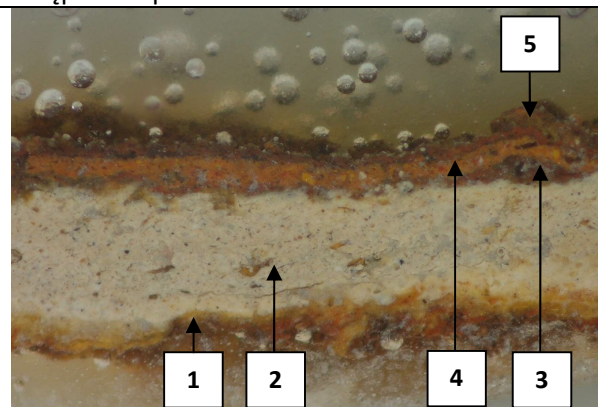
Oznaczenie graficzne warstwy Technologicznej	Charakterystyka warstwy i jej opis z identyfikacją techniki i kolorystyką	Datowanie
5 	Warstwa malarska Kolor: brązowy	XX w., XXI w. ?
4 	Warstwa malarska Kolor: brązoworóżowy	XX w.
3 	Warstwa barwna Kolor: brązowy	Pocz. XX w.?
2 	Warstwa gruntu, podkładu malarskiego Kolor: białobeżowy	Pocz. XX w.?
1 	Warstwa barwna/przesycenie olejem Kolor: ugrowy, żółtawy	Pocz. XX w.?
0 	Drewno iglaste	Pocz. XX w.

Ażurowa plakieta

Na powierzchni drewna [0] pod współczesną ciemnobrązową warstwą malarską [5], widoczne są pozostałości łusek farb. Drewno mogło być przesycone olejem, co wynika z zażółcenia [1] warstwy gruntu malarskiego [2]. Na powierzchni gruntu właściwa warstwa barwna koloru ciemnobrązowego [3], na niej późniejsza warstwa brązoworóżowa [4], następnie współczesna.

Miejsce pobrania próbki nr 16

Przekrój poprzeczny przez próbkę nr 16

STRATYGRAFIA WARSTW

Oznaczenie graficzne warstwy Technologicznej	Charakterystyka warstwy i jej opis z identyfikacją techniki i kolorystyką	Datowanie
5 	Warstwa malarska Kolor: brązowy	XX w., XXI w. ?
4 	Warstwa malarska Kolor: brązoworóżowy	XX w.
3 	Warstwa barwna Kolor: brązowy	Pocz. XX w.?
2 	Warstwa gruntu, podkładu malarskiego Kolor: białobeżowy	Pocz. XX w.?
1 	Warstwa barwna/przesycenie olejem Kolor: ugrowy, żółtawy	Pocz. XX w.?
0 	Drewno iglaste	Pocz. XX w.

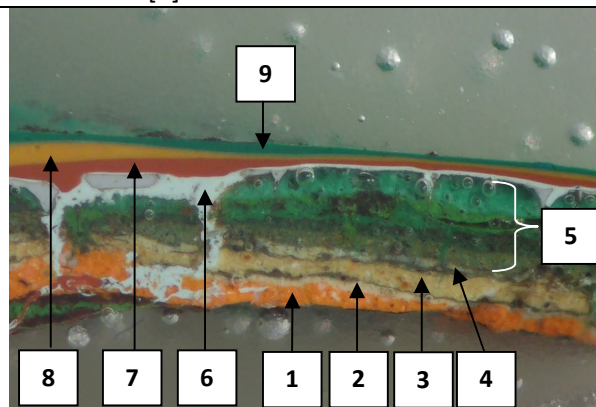
VI. METALOPLASTYKA

Metalowa balustrada przed wejściem frontowym

Na powierzchni stalowych elementów balustrady znajduje się oryginalna pomarańczowa warstwa mini- warstwy ochronnej tlenkowej, na niej oryginalne opracowanie malarskie w kolorze kremowym [2], kolejno warstwy wtórne: kremowa [3], kremowo zielonkawa [4], 5x zielone [5], bladezielona w chłodnym odcieniu [6], brązowa [7], ugrowa [8] i obecna zielona [9].

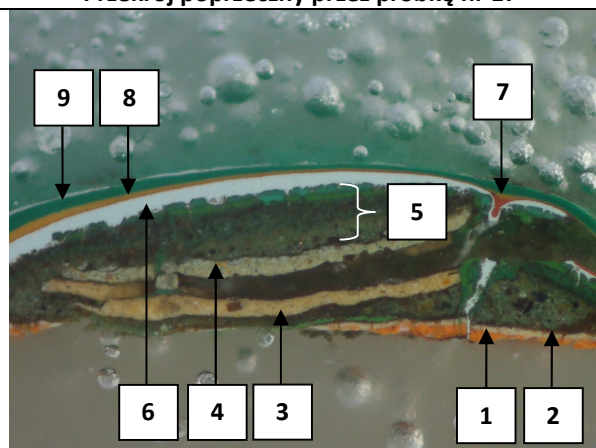
Miejsce pobrania próbki nr 17

Przekrój poprzeczny przez próbkę nr 17

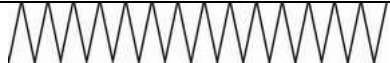
Miejsce pobrania próbki nr 18

Przekrój poprzeczny przez próbkę nr 18

STRATYGRAFIA WARSTW

Oznaczenie graficzne warstwy Technologicznej	Charakterystyka warstwy i jej opis z identyfikacją techniki i kolorystyką	Datowanie
9	Warstwa malarska Kolor: zielony	XX w., XXI w.?
8	Warstwa malarska Kolor: ugrowy	Lata 80.,90. XX w.
7	Warstwa malarska Kolor: brązowy	XX w.
6	Warstwa malarska Kolor: bladezielony (chłodny odcień)	XX w.
5	Warstwa malarska x5 Kolor: zielony	XX w.
4	Warstwa malarska Kolor: bladezielony (ciepły odcień)	XX w.
3	Warstwa malarska Kolor: kremowożółty	XX w.
2	Warstwa malarska Kolor: kremowy	Pocz. XX w.

1		Warstwa zabezpieczająca minia Kolor: czerwonomarańczowy	Pocz. XX w.
0		Metal Stop żelaza	Pocz. XX w.

VII. WYNIKI BADAŃ I WNIOSKI

Obserwacje i badania konserwatorskie na obiekcie, poparte analizą stratygraficzną pobranych próbek, pozwalają na ustalenie pierwotnej techniki i technologii, a także kolorystyki poszczególnych elementów elewacji dworku. Współczesna kolorystyka elewacji jest wtórna. **Oprawa zewnętrzna budynku dawnego dworu z końca XIX w. była zachowana w kremowej i białej kolorystyce.**

Pod warstwami wtórnymi- szarego cementowego mleczka z dodatkiem piasku, zacierkami i tynkami cementowymi/betonowymi, zachowało się miejscowo oryginalne opracowanie malarskie na powierzchni tynków płaskich i ciągnionych. Tynki płaskie czyli: tło wszystkich elewacji, cokół, ościeża okienne i drzwiowe, elementy płaskie pseudoryzalitu (tło tympanonu, pilastry, belkowanie portalu) wykonane zostały z zaprawy wapienno-piaskowej koloru beżowego zacieranej na gładko, pokryte były białą warstwą pobiałą wapiennej, będącej podkładem pod właściwą warstwę malarską- **kremową farbę wapienną** (kolor zbliżony do koloru NCS S 1010Y-10R, NCS S 1010Y lub Keim Exclusiv nr 9055). Tynki ciągnione czyli: gzyms koronny, gzyms kordonowy, gzymsy tworzące ramę tympanonu, gzymsy wieńczące otwory okienne, profile pod parapetami wykonane zostały w technice podrzutu zaprawy tynkarskiej wapienno-piaskowej i wyprowadzone techniką ciągnioną w zaprawie wapienno-cementowo-piaskowej za pomocą szablonu. Powierzchnie tych elementów pokryto oryginalnie warstwą farby wapiennej w kolorze **cieplej, złamanej bieli** (kolor zbliżony do RAL nr 1013 Perlweiss lub Keim Exclusiv nr 9058).

Stolarka okienna również mogła być zachowana w kolorystyce **cieplej, złamanej bieli/jasnokremowej** (kolor zbliżony do RAL nr 1013 Perlweiss) o czym świadczą warstwy malarskie na okienkach poddasza, których pochodzenie może być oryginalne.

W związku z tym, że stolarka drzwi frontowych (wprowadzone po 1945 r.) i pozostałych drzwi zewnętrznych jest wtórna, ustalenie kolorystyki drzwi zewnętrznych nie

jest możliwe. Obecne drzwi w portalu gł. w pierwszej fazie malowane były od strony zewnętrznej na kolor **ugrowy** (kolor zbliżony do koloru NCS S 3040-Y10R, NCS S 3030-Y10R), a od strony wiatrołapu na kolor **biały** (kolor zbliżony do koloru RAL nr 9003 Signalweiss).

Drewniane elementy werandy secesyjnej z pocz. XX w. w dużej mierze zostały oczyszczone w ostatnich latach- pozbawione oryginalnego opracowania malarskiego i późniejszych nawarstwień. Zachowane na ażurowych płycinach i w górnych partiach słupów bezpośrednio pod okapem łuski farb na powierzchni drewna pozwalają na wysunięcie tezy, że kolorystyka drewnianych elementów była zbliżona do obecnej- **ciemnobrązowa** (kolor zbliżony do RAL nr 8028 Blassbraun, NCS S nr 7020-Y20R, NCS S nr 7020Y10R). Z kolei lico murowanego tarasu-podstawy, pozbawione było warstw tynku, lecz bezpośrednio malowane było kryjącą farbą na kolor **kremowy** (kolor zbliżony do koloru NCS S 1010Y-10R, NCS S 1010Y lub Keim Exclusiv nr 9055).

Secesyjna balustrada schodów z pocz. XX w., poprzedzająca portal główny, oryginalnie zachowana była w innej kolorystyce niż obecna. Pod licznymi warstwami farb na powierzchni metalowych elementów zachowały się ślady oryginalnego opracowania barwnego. Pierwotnie stalowa balustrada zabezpieczona była za pomocą minii -warstwy ochronnej w kolorze pomarańczowoczerwonym, następnie malowana na kolor **kremowy** (kolor zbliżony do koloru RAL nr 1013 Perlweiss, NCS S nr 1005-Y10R, NCS S nr 1005-Y).

6. CEL PRAC I OGÓLNE WYTYCZNE KONSERWATORSKIE

Prace konserwatorskie obejmujące remont elewacji i dachu budynku dawnego dworku w Gałczewku mają służyć przede wszystkim wyeliminowaniu przyczyn destrukcji obiektu, wzmocnieniu i ustabilizowaniu materii zabytkowej oraz zabezpieczeniu jej przed dalszym niszczeniem. Za istotne należy przyjąć także przywrócenie pierwotnej estetyki jako integralnego elementu wartości historycznej. W związku z tym, należy w pierwszej kolejności:

- wymienić pokrycie i obróbki blacharskie dachu nad korpusem gł.;
- przeprowadzić konserwację kominów;
- wymienić instalację odprowadzającą wodę deszczową;
- usunąć opaskę betonową wokół budynku i zastąpić ją nawierzchnią przepuszczalną dla wody opadowej i jej odparowywania (opaska trawiasta lub z geowłókniny, tłuczenia kamiennego i żwiru);
- usunąć elementy wtórne, które powodują niszczenie oryginalnych materiałów: cementowe zaprawy murarskie i tynkarskie, wtórne zacierki wykonane z cementu i piasku itp.;
- usunąć elementy wykonane w sposób nieestetyczny lub niepoprawny pod względem technicznym i technologicznym (rozległe uzupełnienia i zacierki cementowe, nieestetyczne rekonstrukcje profili gzymsu itp.);
- wymienić blacharkę na powierzchni gzymsu kordonowego oraz wprowadzić obróbki blacharskie na wszystkich powierzchniach poziomych i ukośnych tj. parapety, gzymsy nadokienne, dolny gzyms tympanonu itp.
- przeprowadzić konserwację murów i wystroju elewacji z zachowaniem w maksymalnym zakresie wszystkich oryginalnych elementów: cegieł, zapraw tynkarskich, detali architektonicznych;
- przywrócić oryginalnym materiałom budowlanym ich pierwotne właściwości;
- w pracach konserwatorskich i restauratorskich stosować materiały o składzie chemicznym i właściwościach kompatybilnych z oryginałem i o możliwie najbardziej przewidywalnym wpływie na substancję zabytkową;
- zachować oryginalny wystrój elewacji;
- przywrócić pierwotną kolorystykę elewacji;

- uporządkować przewody elektryczne i inne elementy instalacyjne;
- wymienić stolarkę okienna poddasza;
- przeprowadzić konserwację wszystkich schodów betonowych oraz secesyjnej balustrady wraz z przywróceniem jej pierwotnej kolorystyki;
- przeprowadzić konserwację secesyjnej werandy.

W dalszej kolejności zaleca się:

- wymianę stolarki drzwiowej frontowej na stolarkę zaprojektowaną na wzór drzwi oryginalnych w wiatrołapie, o kolorystyce ustalonej wraz z WUOZ w Toruniu;
- wymianę stolarek okiennych wtórnych z PVC i wtórnych drewnianych na okna drewniane o wykroju i wielkości odpowiadającej oryginalnym otworom okiennym, na zasadzie odtworzenia historycznych podziałów, proporcji, kształtów profili poszczególnych elementów odwołując się do analogicznych przykładów stolarek z tego okresu (XIX w.) z ościeżnicą schowaną za węgarkiem.

Wszystkie działania obejmujące prace konserwatorskie powinny być przeprowadzone przez osoby do tego uprawnione, posiadające doświadczenie w pracach konserwatorskich i kierowane przez dyplomowanego konserwatora dzieł sztuki, posiadającego odpowiednie do tego zadania kwalifikacje i doświadczenie. Prace konserwatorskie powinny być prowadzone przy ścisłej współpracy z WUOZ w Toruniu.

Prace należy zakończyć sporządzeniem powykonawczej dokumentacji konserwatorskiej zgodnie ze schematem powykonawczej dokumentacji konserwatorskiej dostępnej na stronie Narodowego Instytutu Dziedzictwa (www.nid.pl).

7. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Przedstawiony poniżej program prac uwzględnia stan zachowania obiektu w lutym 2023 r. Jego celem jest wytyczenie ścieżki postępowania konserwatorskiego. Wszystkie nieujawnione na tym etapie okoliczności powinny być konsultowane z WUOZ w Toruniu, który w zakresie proponowanych metod może zaproponować także rozwiązania alternatywne do podanych w niniejszym programie.

A. OPASKA BETONOWA I MUR CEGLANY W STREFIE PRZYGRUNTOWEJ

- 1) Usunięcie opaski betonowej z użyciem młotów pneumatycznych itp.
- 2) Usunięcie zdeintegrowanej, rozwarstwionej i zasolonej cegły oraz cementowych/betonowych tynków z cokołu.
- 3) Dezynfekcja.

Zabieg niszczenia porostów, bakterii, glonów i mszaków należy wykonać na powierzchni elewacji z widocznym porażeniem mikrobiologicznym. Powierzchnie porośnięte przez mikroorganizmy należy obficie spryskać preparatem lub preparat nanieść pędzlem. Zabieg powtarzać do momentu obumarcia mikroorganizmów. Po kilku dniach, (kiedy naloty stracą zielony kolor) usunąć obumarłe resztki mechanicznie, a następnie spłukać czystą wodą. Proponuje się zastosowanie preparatów biobójczych: Preventolu RI 80 w roztworze wodnym o stężeniu ok. 10%; Biotinu R w roztworze alkoholowym ok. 7%, Lichenicydy 264 firmy Bresciani w roztworze wodnym ok. 2%, gotowego preparatu Alkutex BFA – Entferner firmy Remmers lub preparatu do zwalczania glonów prod. Altax.

Wybór środka biobójczego należy poprzedzić próbami jego skuteczności wykonanymi bezpośrednio na obiekcie.

- 4) Ocena zasolenia muru.

W razie potrzeby zaleca się wykonanie zabiegu odsalania zasolonych partii muru za pomocą kompresów odsalających. Kompresy w formie arkuszy ligniny zakładać na uprzednio zmoczony wodą destylowaną (odjonowaną) mur. Arkusze ligniny zraszać wodą destylowaną i topować szerokim pędzlem. Zaleca się zakładać okłady odsalające

warstwowo (3-5 warstw) i zapewnić im atmosferę powolnego odsychania, tj. osłonić odsalane partie muru folią.

5) Osuszenie murów ceglanych.

6) Prace murarskie.

Do uzupełnienia wątku ceglanoego należy stosować cegłę o wymiarach i właściwościach odpowiadających oryginalnej cegle, tj. cegła pełna maszynowa, nieklinkierowa, porowata oraz zaprawy o właściwościach paroprzepuszczalnych, pozbawione w swym składzie soli rozpuszczalnych w wodzie. Zaleca się użycie gotowych zapraw na bazie wapna lub trasy, dedykowanym murom historycznym, np. zaprawa Optosan TrassMörtel prod. Optolith.

7) Wprowadzenie izolacji pionowej z użyciem folii kubekowej.

8) Wprowadzenie opaski trawiastej lub z geowłókniny, tłuczenia kamiennego i żwiru.
Ten punkt zaleca się zrealizować po zakończeniu prac dekarских i prac konserwatorskich na elewacjach.

B. PRACE DEKARSKIE, NAPRAWA KOMINÓW

1) Usunięcie obecnego poszycia.

2) Ocena stanu zachowania łąt drewnianych. Wymiana kwalifikujących się to tego elementów.

3) Układanie poszycia.

Zaleca się powrót do poszycia ceramicznego (wg zdjęć z 1982 r.)- dachówka płaska karpiówka, nieglazurowaną, nieangobowaną, układana w koronkę (podwójnie). Zgodnie z zaleceniami WUOZ można także do krycia dachu zastosować poszycie metalowe- blachę tytanowo-cynkową, niepowlekaną, niemalowaną, łączoną na rąbek stojący.

4) Naprawa kominów.

Zaleca się usunięcie wtórnych tynków i powrót do ekspozycji ceglanoego lica zgodnie z dokumentacją fotograficzną z 1982 r. Nowy materiał ceramiczny, powinien

posiadać zbliżone do oryginału cechy fizyczne (wytrzymałość na zginanie i ściskanie, nasiąkliwość, porowatość, rozmiar, kolor). Przemurowania należy wykonać cegłą w rozmiarze i kolorze odpowiadającym oryginałowi na zaprawie wapienno-trasowej np. Optosan TrassMörtel prod. Optolith. Do wyprowadzenia spoin zaleca się użycie gotowej zaprawy na bazie trasy i wapna Optosan TrassFuge prod. Optolith w kolorze 055.

- 5) Założenie nowych obróbek blacharskich z blachy tytanowo-cynkowej.

C. ELEWACJE MUROWANE WRAZ Z ELEMENTAMI WYSTROJU ARCHITEKTONICZNEGO (TYNKI PŁASKIE, TYNKI CIĄGNIONE)

- 1) Dokumentacja fotograficzna stanu zachowania elewacji budynku.

Prace należy poprzedzić szczegółowymi oględzinami obiektu, któremu towarzyszyć ma dokumentacja fotograficzna stanu zachowania budynku przed podjęciem działań konserwatorskich. Dokumentację fotograficzną należy prowadzić w trakcie prac w celu udokumentowania ich przebiegu.

- 2) Ocena stanu zachowania tynków/zapraw i usunięcie fragmentów niespełniających norm technicznych lub estetycznych.

Prace należy rozpocząć od wnikliwej analizy stanu zachowania tynków i zapraw sztukatorskich. Należy wytypować fragmenty oryginalne i wtórne oraz ocenić szkodliwość technologiczną i estetyczną elementów wtórnych. Należy usunąć wszystkie szpecące lub wykonane z niewłaściwych, niekompatybilnych materiałów elementy wtórne (cementowe uzupełnienia tynków, zacierki). Po zweryfikowaniu stanu zachowania tynków pierwotnych należy usunąć fragmenty zdeintegrowane, osypujące się, odspojone lub silnie spękane. Wskazaniem do usunięcia tynków spękanych jest utrata ich stabilności i kohezji.

- 3) Dezynfekcja.

Zabieg niszczenia porostów, bakterii, glonów i mszaków należy wykonać na powierzchni elewacji z widocznym porażeniem mikrobiologicznym. Powierzchnie porośnięte przez mikroorganizmy należy obficie spryskać preparatem lub preparat nanieść pędzlem. Zabieg powtarzać do momentu obumarcia mikroorganizmów. Po kilku dniach, (kiedy naloty stracą zielony kolor) usunąć obumarłe resztki mechanicznie, a

następnie spłukać czystą wodą. Proponuje się zastosowanie preparatów biobójczych: Preventolu RI 80 w roztworze wodnym o stężeniu ok. 10%; Biotinu R w roztworze alkoholowym ok. 7%, Lichenicydy 264 firmy Bresciani w roztworze wodnym ok. 2%, gotowego preparatu Alkutex BFA – Entferner firmy Remmers lub preparatu do zwalczania glonów prod. Altax.

Wybór środka biobójczego należy poprzedzić próbami jego skuteczności wykonanymi bezpośrednio na obiekcie.

4) Czyszczenie elewacji gorącą wodą podawaną pod ciśnieniem.

Mycie elewacji ma na celu usunięcie brudu, resztek obumarłych mikroorganizmów, wtórnych i niestabilnych warstw. Mycie należy przeprowadzić w sposób kontrolowany, tak aby nie doprowadzić do zniszczenia warstwy pierwotnego tynku.

5) Naprawy murarskie.

Korekty murarskie w obrębie ubytków muru należy wykonać specjalnie dobranym materiałem. Przy doborze materiałów do uzupełniania obiektów zabytkowych narażonych na działanie wody niezwykle ważne są parametry fizykomechaniczne stosowanych materiałów w odniesieniu do oryginału. Nie należy dopuścić do sytuacji, w której mur zabytkowy jest sączkiem dla wody, której destrukcyjne działanie spowoduje przyspieszoną degradację materiału historycznego. Nowy materiał ceramiczny, powinien posiadać zbliżone do oryginału cechy fizyczne (wytrzymałość na zginanie i ściskanie, nasiąkliwość, porowatość, rozmiar, kolor). Przemurowania należy wykonać cegłą w rozmiarze i kolorze odpowiadającym oryginałowi na zaprawie wapienno-trasowej np. Optosan TrassMörtel prod. Optolith.

6) Usunięcie nieczynnych przewodów elektrycznych z elewacji oraz montaż koniecznych do pozostawienia przewodów w bruzdach wykonanych w tynku, murze.

7) Stabilizacja pęknięć konstrukcyjnych muru.

W przypadku pionowych i ukośnych pęknięć muru zaleca się użycie prętów ze stali nierdzewnej o dł. Nie mniejszej niż 1 m, montowanych co 2-3 warstwy cegły w bruzdach wykonanych w spoinie między cegłami. Pręty montować za pomocą kotwy chemicznej.

8) Stabilizacja tynków.

Wzmocnienie osłabionych zapraw tynkarskich zakwalifikowanych do zachowania należy wykonać metodą ciągłego przepływu preparatem na bazie związków krzemooorganicznych o charakterze hydrofilnym, np. KSE 300 firmy Remmers. W przypadku zastosowania preparatu KSE 300, zaprawom nim nasyconym należy zapewnić wilgotność powietrza ok. 70 %. W tym celu (o ile warunki pogodowe będą tego wymagać – wysokie temperatury i niska wilgotność powietrza), należy wzmocniane partie obłożyć folią malarską, a pod nią zainstalować kubeczki z wodą. Proces hydrolizy przebiegać będzie przez czas ok. 3 tygodni. Po tym okresie wzmocniony materiał uzyska właściwości hydrofilne, niezbędne dla prawidłowego przeprowadzenia kolejnych zabiegów konserwatorskich.

9) Wypełnienie szczelin w tynkach.

Szczeliny i mikropęknięcia w tynkach należy wypełnić za pomocą masy na bazie wapna hydraulicznego PLM A firmy CTS, wprowadzaną w szczeliny metodą iniekcji. Aplikację preparatu należy poprzedzić zwilżeniem wypełnianych przełomów alkoholem w celu zmniejszenia napięcia powierzchniowego.

10) Uzupełnienie ubytków w zaprawach tynkarskich.

Uzupełnianie ubytków poszczególnych elementów elewacji należy wykonać zgodnie i ich pierwotną technologią. Rzetelne odtworzenie pierwotnej technologii będzie miało ogromny wpływ na wizualny efekt finalny.

Tynki płaskie. Ubytki tynków płaskich należy wypełniać w dwóch warstwach. Dla wykonania uzupełnień w obrębie tynków płaskich (z wyłączeniem wskazanych powyżej) proponuje się zastosowanie gotowej zaprawy wapienno-cementowej z dodatkiem trasy dedykowanej obiektom zabytkowym np. Optosan RenoPutz firmy Optolith lub analogicznej. Zaprawę należy nakładać na czyste, ustabilizowane i mocno zwilżone podłoże. Zaprawę należy nałożyć niżej w stosunku do lica o ok. 3-4 mm, dla wprowadzenia w kolejnym etapie warstwy wykończeniowej.

Do uzupełnienia i wyprowadzenia powierzchni zaleca się użycie tynku drobnoziarnistego. Zaleca się przygotowanie zaprawy o właściwościach i składzie

zbliżonych do tynku oryginalnego i wykonanie prób wizualnych w tym kierunku. Dopuszcza się użycie gotowych drobnoziarnistych zapraw tynkarskich, np. Optosan TrassFeinPutz firmy Optolith, FeinPutz firmy Keim lub analogicznych. Powierzchnię tynku należy zatrzeć na gładko.

Tynki ciągnione. Dla wykonania uzupełnień w obrębie detali ciągnionych (profilowane gzymsy, obramienia okien itp) proponuje się zastosowanie gotowej zaprawy dedykowanej elementom ciągnionym np.: Baunit Stuccoco Mono SM 86. Uzupełnienia należy wykonać w ubytkach elementów oryginalnych i tylko w nich. Nie należy rozprowadzać zaprawy za powierzchnię oryginalnego profilu. Ważnym jest bowiem żeby zachować wyrazistość i subtelność form pierwotnych. Każda dodatkowa warstwa zatracą rysunek detalu.

Warstwę wierzchnią elementów ciągnionych zaleca się wykonać zaprawami na bazie wapna trasowego np. drobnoziarnistą StuckoFein firmy Optolith lub analogiczną. Powierzchnię należy wyprowadzić na gładko.

Jeżeli będzie taka konieczność podłoże zagruntować można środkiem zgodnym z systemem wybranych tynków, proponowanym przez producenta.

11) Opracowanie malarskie.

Przewidziane jest malowanie zgodnie z pierwotnym założeniem historycznym. Kolorystyka tynków płaskich i ciągnionych powinna być zgodna z wynikami badań konserwatorskich, przedstawionymi w rozdziale 5. Do ostatecznego wykończenia kolorystycznego zaleca się użycie farb mineralnych:

-na bazie zoli krzemianowych KEIM SOLDALIT firmy Keim

-lub na bazie wapna dołowanego KEIM Romanit®-Farbe firmy Keim.

D. OBRÓBKI BLACHARSKIE NA ELEWACJACH

1) Demontaż zastanej blacharki z gzymsu koronnego i kordonowego w pseudoryzalicie.

2) Montaż nowej blacharki z blachy tytanowo-cynkowej na wszystkich gzymsach (gzyms koronny, kordonowy pseudoryzalitu, gzyms dolny tympanonu, gzymsy nadokienne, i elementach poziomych (parapety).

E. INSTALACJA ODPROWADZAJĄCA WODĘ

1) Rynny i rury spustowe istniejące zdemontować.

2) Montaż nowych elementów instalacji wykonanych z blachy tytanowo-cynkowej, niemalowanej i niepowlekaniej.

F. SCHODY BETONOWE

1) Dezynfekcja.

Zabieg niszczenia porostów, bakterii, glonów i mszaków należy wykonać na powierzchni schodów z widocznym porażeniem mikrobiologicznym. Powierzchnie porośnięte przez mikroorganizmy należy obficie spryskać preparatem lub preparat nanieść pędzlem. Zabieg powtarzać do momentu obumarcia mikroorganizmów. Po kilku dniach, (kiedy naloty stracą zielony kolor) usunąć obumarłe resztki mechanicznie, a następnie spłukać czystą wodą. Proponuje się zastosowanie preparatów biobójczych: Preventolu RI 80 w roztworze wodnym o stężeniu ok. 10%; Biotinu R w roztworze alkoholowym ok. 7%, Lichenicydy 264 firmy Bresciani w roztworze wodnym ok. 2%, gotowego preparatu Alkutex BFA – Entferner firmy Remmers lub preparatu do zwalczania glonów prod. Altax.

2) Usunięcie wtórnych uzupełnień i zacierek.

Zaleca się usunięcie nieestetycznych uzupełnień i odpajających się elementów. W przypadku schodów frontowych zaleca się wykonanie odkrywki w celu ustalenia rzeczywistej budowy schodów. Istnieje przypuszczenie, że schody z pocz. XX w. są murowane z cegły i wykończone np. zaprawą ze sztucznego kamienia lastryko, charakterystyczną dla tego okresu.

3) Oczyszczanie.

W celu usunięcia resztek obumarłych mikroorganizmów i brudu zaleca się umycie stopni wodą podawaną pod ciśnieniem.

4) Uzupełnienie/zapuszczanie szczelin.

Do wąskich szczelin zaleca się wprowadzić kompozycję z gotowej zaprawy do betonu, np., ARDEX 12.

5) Uzupełnianie ubytków.

Ubytki w stopniach należy uzupełnić przygotowaną zaprawą, której właściwości fizyko-mechaniczne oraz kolorystyczne, będą zbliżone do oryginału. Zaprawę zaleca się sporządzić na bazie: szarego cementu portlandzkiego CEM 52,5R wysokiej jakości, piasku szklarskiego o frakcji 0,15, z dodatkiem frakcji żwirowej i pigmentów. Skład zaprawy należy opracować wykonując próby uzupełniania ubytków in situ. Przy wykonywaniu uzupełnień należy uwzględnić odpowiednie opracowanie faktury.

Opracowanie powierzchni uzupełnień należy wykonać za pomocą kamieni szlifierskich, papierów i gąbek ściernych o różnych frakcjach.

W przypadku schodów niehistorycznych: schody prowadzące do drzwi bocznych, schody prowadzące do werandy, istnieje możliwość wylania nowych schodów betonowych powtarzających wygląd obecnych.

G. METALOPLASTYKA**1) Oczyszczenie metalu.**

Secesyjne barierki przed wejściem gł. należy oczyścić z przemalowań, mikroorganizmów i produktów korozji metalu. W tym celu proponuje się metodę strumieniowo-ścierną (piaskowanie) z użyciem drobnego kruszywa kwarcowego. Oczyszczanie musi zostać przeprowadzone w sposób kontrolowany przez przeszkoloną osobę taki sposób, by nie uszkodzić elementów balustrady.

2) Odtłuszczenie powierzchni metalu alkoholem lub acetonem i zabezpieczenie roztworem 5% taniny w alkoholu.

3) Pokrycie powłoką antykorozyjną tlenkową na bazie minii np. Corina lub Corizon.

4) Malowanie.

Pokrycie elementów balustrady na kolor oryginalny zgodnie z wynikami badań zawartymi w rozdziale nr 5. Do rekonstrukcji powłoki wykończeniowej zaleca się farbę poliuretanową Temadur 20 prod. Tikurilla o półmatowym wykończeniu. Powłoki można nakładać za pomocą natrysku lub w sposób tradycyjny- za pomocą pędzla.

Uwaga. Zaleca się rekonstrukcję brakujących elementów dekoracji balustrady, które powinny być wykonane w technice kowalskiej. Następnie umocowane za pomocą spawu i pokryte warstwami ochronnymi j.w.

H. WERANDA

Kompleksowe prace przy werandzie są niemożliwe ze względu na to, że weranda zaadaptowana została jako pomieszczenie mieszkalne, czyli ściany werandy od środka pokrywają płyty gipsowo-kartonowe z gładziami, malowane. Zaleca się wykonanie prac konserwatorskich murowanego cokołu oraz elementów drewnianych od strony zewnętrznej.

1) Usunięcie wtórnych zapraw i zachlapań z powierzchni murowanego cokołu.

Do tego celu zaleca się użycie tradycyjnych metod mechanicznych- przecinaki i młotki. Usuwanie zapraw należy wykonać w sposób kontrolowany, tak by nie uszkodzić lica cegieł i spoiny.

2) Dezynfekcja.

Zabieg niszczenia porostów, bakterii, glonów i mszaków należy wykonać na powierzchni schodów z widocznym porażeniem mikrobiologicznym. Powierzchnie porośnięte przez mikroorganizmy należy obficie spryskać preparatem lub preparat nanieść pędzlem. Zabieg powtarzać do momentu obumarcia mikroorganizmów. Po kilku dniach, (kiedy naloty stracą zielony kolor) usunąć obumarłe resztki mechanicznie, a następnie spłukać czystą wodą. Proponuje się zastosowanie preparatów biobójczych: Preventolu RI 80 w roztworze wodnym o stężeniu ok. 10%; Biotinu R w roztworze alkoholowym ok. 7%, Lichenicydy 264 firmy Bresciani w roztworze wodnym ok. 2%, gotowego preparatu Alkutex BFA – Entferner firmy Remmers lub preparatu do zwalczania glonów prod. Altax.

3) Uzupełnienia murarskie.

Nowy materiał ceramiczny, powinien posiadać zbliżone do oryginału cechy fizyczne (wytrzymałość na zginanie i ściskanie, nasiąkliwość, porowatość, rozmiar, kolor). Przemurowania należy wykonać cegłą w rozmiarze i kolorze odpowiadającym oryginałowi na zaprawie wapienno-trasowej np. Optosan TrassMörtel prod. Optolith.

4) Uzupełnienia drobnych ubytków w cegle.

Do uzupełnień ubytków w cegle zaleca się gotowe zaprawy dedykowane cegłom zabytkowym o kolorze dostosowanym do cegieł oryginalnych, np. Restauriermortel prod. Remmers lub Optosan NSR prod. Optolith.

5) Spoinowanie muru.

Do wyprowadzenia spoin zaleca się użycie gotowej zaprawy na bazie trasy i wapna Optosan TrassFuge prod. Optolith w kolorze 055.

6) Metalowe kotwy.

Elementy spinające mur zaleca się oczyścić za pomocą metody strumieniowości (piaskowanie). Następnie powierzchnię metalu odtłuścić alkoholem i zabezpieczenie roztworem 5% taniny w alkoholu. Ostateczne wykończenie i zabezpieczenie można uzyskać za pomocą farby czarnej młotkowej/ matowej np. Hammerite.

7) Malowanie lica muru.

Lico muru zaleca się pomalować na kolor zgodny z wynikami badań konserwatorskich, przedstawionymi w rozdziale 5. Do ostatecznego wykończenia kolorystycznego zaleca się użycie farb mineralnych:

-na bazie zoli krzemianowych KEIM SOLDALIT firmy Keim,

-lub na bazie wapna dołowanego KEIM Romanit®-Farbe firmy Keim.

8) Oczyszczanie powierzchni elementów drewnianych werandy i stolarki drzwiowej (drzwi pochodzące z czasu po 1945 r.).

Elementy konstrukcyjne i pozostałe zaleca się przeszlifować ręcznie za pomocą papierów ściernych o drobnych frakcjach. Po oczyszczaniu należy usunąć pył i zanieczyszczenia strumieniem powietrza (kompresor).

9) Uzupełnienie ubytków w drewnie.

Nieliczne ubytki w elementach drewnianych werandy i drzwi, np. otwory po owadach, ubytki w końcówkach słupa i krokwi zaleca się uzupełnić masą epoksydową Araldite SV / HV 36. Powierzchnię uzupełnień należy opracować za pomocą papierów, gąbek ściernych.

10) Wymiana płyt pilśniowych w drzwiach (drzwi pochodzące z czasu po 1945 r.) na płyciny z litego drewna.

11) Wymiana pękniętych szyb.

12) Malowanie elementów drewnianych.

Pokrycie powierzchni drewna farbą o wykończeniu matowym w kolorze zgodnym z wynikami badań konserwatorskich w rozdziale nr 5. Do tego celu zaleca się użycie farby do drewna o wysokiej odporności w ekspozycji zewnętrznej AquaTop prod. Teknos. Farbę należy nanosić za pomocą pędzla w dwóch warstwach.

I. STOLARKA OKIENNA

Uwaga. Program obejmuje postępowanie konserwatorskie przy stolarce historycznej, zachowanej na poziomie strychu (okienka kwadratowe, stałe). Pozostałe okna współczesne wykonane z PVC i drewniane wykazują dobry stan zachowania. Zgodnie z wytycznymi WUOZ w Toruniu zaleca się w przypadku wymiany okien wtórnych powrót do stolarki drewnianej, na zasadzie odtworzenia historycznych podziałów, proporcji, kształtów profili poszczególnych elementów względem stolarki historycznej z tego okresu (koniec XIX w.), odpowiadającej pod względem wizualnym stylistyce budynku (neoklasycyzm), z ościeżnicą schowaną za węgarkami.

1) Demontaż okien poddasza.

- 2) Rekonstrukcja okien na wzór zastanych okien, wykonana z drewna iglastego, wysezonowanego. Szklenie okien szkłem białym.
- 3) Powłoki ochronne.

Zaleca się pokrycie stolarki gruntem/podkładem i następnie farbą o wykończeniu matowym w kolorze zgodnym z wynikami badań konserwatorskich w rozdziale nr 5. Do tego celu zaleca się użycie farby do drewna o wysokiej odporności w ekspozycji zewnętrznej AquaTop prod. Teknos.

- 4) Montaż stolarki na obiekcie.

J. STOLARKA DRZWI FRONTOWYCH

Uwaga. W związku z tym, że drzwi w portalu gł. pochodzą z okresu 1945 r. zaleca się wymianę stolarki drzwi frontowych na drzwi będące kopią oryginalnych drzwi znajdujących się w wiatrołapie (drzwi dwuskrzydłowe z nadświetlem, neoklasycystyczne z rzeźbionym słupkiem, stałym ślemieniem o wymiarach analogicznych do drzwi frontowych).

- 1) Wykonanie dokumentacji rysunkowo-pomiarowej i fotograficznej drzwi w wiatrołapie.
- 2) Rekonstrukcja stolarki na wzór drzwi w wiatrołapie, wykonana z drewna iglastego, wysezonowanego.
- 3) Powłoki ochronne.

Zaleca się pokrycie stolarki gruntem/podkładem, następnie farbą o wykończeniu matowym. Do tego celu zaleca się użycie farby do drewna o wysokiej odporności w ekspozycji zewnętrznej AquaTop prod. Teknos. Decyzja o kolorystyce drzwi powinna zostać podjęta komisyjnie z udziałem WUOZ w Toruniu.

- 4) Montaż stolarki na obiekcie.